

Briselē, 2025. gada 20. februārī
(OR. en)

6385/25

AGRI 64
AGRIFIN 15
AGRIORG 21
AGRISTR 10
ENV 95
POLCOM 34

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs: Eiropas Komisijas ģenerālsēkretāre, parakstījusi direktore *Martine DEPREZ*

Saņemšanas datums: 2025. gada 20. februāris

Saņēmējs: Eiropas Savienības Padomes ģenerālsēkretāre *Thérèse BLANCHET*

K-jas dok. Nr.: COM(2025) 75 final

Temats: KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI,
EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN
REĢIONU KOMITEJAI
Lauksaimniecība un pārtika – kādām tām būt?
Pievilcīga ES lauksaimniecības un pārtikas nozare, kas kopīgi
veidojama nākamo paaudžu labā

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2025) 75 final.

Pielikumā: COM(2025) 75 final

Briselē, 19.2.2025.
COM(2025) 75 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

**Lauksaimniecība un pārtika – kādām tām būt?
Pievilcīga ES lauksaimniecības un pārtikas nozare, kas kopīgi veidrojama nākamo
paaudžu labā**

Saturs

1. Pievilcīga ES lauksaimniecības un pārtikas nozare, kas kopīgi veidojama nākamo paaudžu labā	2
2. Redzējums un mērķi 2040. gada griezumā: pievilcīga, konkurētspējīga, ilgtspējīga un taisnīga agropārtikas sistēma, kas kalpo pašreizējām un nākamajām paaudzēm.....	5
3. Kopīgi izstrādāti rīcībpolitiskie risinājumi plaukstoša agropārtikas sektora labā.....	6
3.1. Pievilcīgs sektors, kas garantē pietiekami augstu dzīves līmeni un paver jaunas ienākumu gūšanas iespējas.....	6
3.2. Konkurētspējīgs sektors, kas spējīgs stāties pretī globālām problēmām.....	11
3.3. Nākotnes vajadzībām piemērots, ar dabu cieši saistīts agropārtikas sektors.....	17
3.4. Godā turēta pārtika un taisnīgi dzīves un darba apstākļi dinamiskos lauku apvidos	21
4. Labvēlīga vide, kurā Eiropas agropārtikas ekonomikai uzplaukt ļauj pētniecība, inovācija, zināšanas un prasmes	25
5. SECINĀJUMS	27

1. PIEVILCĪGA ES LAUKSAIMNIECĪBAS UN PĀRTIKAS NOZARE, KAS KOPIĢI VEIDOJAMA NĀKAMO PAAUDŽU LABĀ

Lauksaimniecība un pārtika ir eiropeskā dzīvesveida mugurkauls. Veidi, kādos sagādājam pārtiku un mīlojamies ar ēdienu, sakņojas bagātīgās tradīcijās, un to iespaidā tapušas Eiropai raksturīgās kopienas, kultūras un ainavas.

Lauksaimniecība un pārtikas ražošana, arī zivsaimniecība, Savienībā ir stratēģiski svarīgas nozares, kas ar drošu un kvalitatīvu pārtiku apgādā 450 miljonus Eiropas iedzīvotāju un ieņem nozīmīgu vietu pasaules nodrošināšanā ar pārtiku. S. Nīnīstes ziņojumā¹ pārtikas ražošana atzīta par vienu no kritiski svarīgākajām nozarēm, kas iedzīvotājiem sniedz pamatpakalpojumus. Ne velti viens no Eiropas projekta centrālajiem elementiem ir Savienības atbalsts, ko piešķir ar kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) starpniecību. Nodrošinātība ar pārtiku, pārtikas nekaitīgums un pārtikas suverenitāte Eiropā nav diskutējami jautājumi. Tāpat domā Eiropas iedzīvotāji: stabila ES apgādi ar pārtiku par visos laikos ļoti svarīgu uzskata 94 % respondentu, kas piedalījās jaunākajā Eiroparometra aptaujā².

Pārtika ir arī viens no konkurētspējas elementiem. Agropārtikas sistēma, kuras pamatā ir ES vienotais tirgus un tam raksturīgā uzņēmumu, darbības jomu, mērogu un ražošanas metožu daudzveidība, 2022. gadā radīja pievienoto vērtību vairāk nekā 900 miljardu EUR apmērā un nodrošināja darbvieta aptuveni 30 miljoniem cilvēku³ jeb teju 15 % no ES strādājošo kopskaita. Būdam pasaulē lielākā agropārtikas eksportētāja, ES gadu gaitā ir nemitīgi palielinājusi tirdzniecības bilances pārpalikumu, kas 2023. gadā sasniedza 70 miljardus EUR⁴. Tajā pašā laikā situācija ar dažu preču, piemēram, zvejas un akvakultūras produktu, eļļas augu un proteīnaugu, piegādi ir citāda: ES ir ļoti atkarīga no to importa.

Lauksaimniecība un pārtika ir būtiski aspekti, kas palīdz uzturēt lauku un piekrastes apvidu kopienas dinamiskumu un pārticību. Lauku apvidi aizņem 75 % ES teritorijas, tajos dzīvo 25 % tās iedzīvotāju, un tas laukus padara par neatņemamu eiropeskās identitātes daļu⁵. Apturēt depopulāciju un realizēt tiesības palikt būs iespējams tikai tad, ja lauku un piekrastes apvidi būs dzīvespilni.

Saimniekot laukos un iet zvejā nozīmē sastrādāties ar dabu. Zemkopji un zvejnieki ir dabas – noturīgas Eiropas pamatu pamata – aizgādņi, bez kuru iesaistes nav rodama **atbilde uz jautājumu**, kā aizsargāt dabu, augsni, ūdeni, gaisu, biodaudzveidību, okeānu un klimatu un gādāt par to noturību. **Lauksaimnieki, zvejnieki un pārtikas ražotāji ir novatori un uzņēmēji.** No inovācijas rīšanas jauni darbības modeļi un ienākumu iespējas, kas pārkārtošanos padara izdevīgu gan lauksaimniekiem un zvejniekiem, gan dabai, un turklāt sekmē konkurētspēju.

Taču mēs kļūdītos, ja pārtikas suverenitāti uzskatītu par pašsaprotamu lietu. Agropārtikas sektors ir izrādījies neticami noturīgs: tas pārdzīvojis pandēmijas izraisītos

¹ Niinistö, S., *Safer together – Strengthening Europe's Civilian and Military Preparedness and Readiness*, 2024.

² Eiropas Komisija, Eiroparometrs 2025: [“Europeans, Agriculture and the CAP”, 2025. gada janvāris, Eiroparometra aptauja.](#)

³ Eurostat, “Key figures on the European food chain”, 2024. gada izdevums (europa.eu), 2024. Par nodarbinātību lauksaimniecībā doti 2020. gada dati.

⁴ Lauksaimniecības un lauku attīstības ĢD, [Monitoring EU agri-food trade. Developments in 2023](#), 2024. gada marts.

⁵ Eurostat, [“Urban-rural Europe - introduction - Statistics Explained”](#), skatīts 2025. gada februārī.

satricinājumus un ielaidresursu izmaksu kāpumu. Tomēr ģeopolitiskā spriedze, vēl aizvien jūtama neseno krīžu iespaids, ekstrēmu laikapstākļu notikumu un vides degradācijas postošā ietekme, kā arī strukturālo tendenču sekas apdraud šā svarīgā sektora dzīvotspēju un ES stratēģisko autonomiju.

Agropārtikas sektors patlaban saskaras ar sarežģītām strukturālām pārmaiņām, kuru vidū jāmin būtiskās lauksaimniecisko darbību mēroga atšķirības un lauksaimnieku novecošana. Tikai aptuveni 12 % ES lauksaimnieku ir jaunāki par 40 gadiem⁶. Lai gan ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto pēdējo desmitgažu laikā ir auguši, tie joprojām ir krietni zemāki nekā vidējie ienākumi pārējā tautsaimniecībā⁷, un tas tieši ietekmē lauksaimnieku iztikas līdzekļus un vājina viņu spēju investēt, plānot un ieviest inovācijas. Tas ir un paliek ES nesen piedzīvotās lauksaimnieku mobilizēšanās galvenais faktors.

Par iespējām profesionāli nodarboties ar lauksaimniecību interesējas ne mazums jauniešu, un daudzi ir sekmīgi iesaistījušies plaukstošos lauksaimnieciskos ģimenes uzņēmumos, tomēr problēmu un šķēršļu netrūkst. Ļoti neskaidras ienākumu perspektīvas, kurām klāt nāk sarežģītas regulatīvās prasības, kas var radīt smacējošu birokrātisko slogu, zems ienesīgums, kas kavē investīcijas, no krīzēm nepasargāta ražošanas, demogrāfiskās pārmaiņas, dzimumu nelīdzsvarotība, neapmierinoša piekļuve pamatpakalpojumiem dažos lauku apvidos un darba smagums – tie ir tikai daži no faktoriem, kas var būtiski mazināt lauksaimniecības pievilcību nākamo paaudžu acīs. Agropārtikas sektora kumulatīvā ietekme nereti palielina jau tā lielo vides un klimata noslogojumu, taču tieši no dabas ir atkarīgas lauksaimnieku iespējas turpināt ražošanu. Vairumu šo grūtību izjūt arī pirmražotāji, kas darbojas zvejniecības un akvakultūras sektorā, kā arī agropārtikas sektors kopumā.

Skaidrības un stabilitātes trūkums, kas apēno Eiropas lauksaimnieku profesionālo nākotni, Eiropas Savienībā nesen noveda pie plašiem protestiem. Ņemot vērā iepriekš minēto, ES piedienas **atzīt lauksaimnieku vitālo lomu cilvēku dzīvē un iztikas nodrošināšanā, atjaunot šīs profesijas konkurētspēju un stiprināt tās pievilcību, lai tā varētu plaukt, ieviest inovācijas un sagādāt daudzus labumus visai sabiedrībai – šodien, rīt un 2040. gadā.** Vēl jo svarīgāk tas kļūst, raugoties uz tālāku paplašināšanos un ar to saistītajām grūtībām un iespējām, kas sagaida lauksaimniecību un lauksaimniekus tagadējās un potenciālajās ES dalībvalstīs.

Šajā paziņojumā izklāstīts redzējums par to, kā Eiropas agropārtikas sistēmai jāattīstās līdz 2040. gadam un tālāk, un iezīmēts ceļš, kāds ES ejams, lai panāktu, ka **visas rīcībpolitikas darbojas rokrokā ar šo redzējumu** un ir pielāgotas jaunajai realitātei. Lai sasniegtu mērķus, daudzās jomās īstenotās valstu un ES rīcībpolitikas būs jāsalāgo ciešāk. Šis redzējums palīdzēs īstenot arī “ES konkurētspējas kompasu” – visaptverošu ES pamatiniciatīvu, kas domāta ES konkurētspējas kāpināšanai⁸. Gaidāmais **Okeānu pakts** turklāt izveidos satvaru, kādā plašā ES jūras telpa un piekraste izmantojama, lai nodrošinātību ar pārtiku uzlabotu, nekaitējot dabas vērtībām, no kurām atkarīgs zvejniecības sektors, un ar inovācijas palīdzību palielinātu konkurētspēju. Bez tam Komisija sagatavos redzējumu par zvejniecības un akvakultūras sektoru 2040. gada griezumā, un tam par mērķi izvirzīts nodrošināt sektora ilgtermiņa konkurētspēju un

⁶ Eurostat, “[Farmers and the agricultural labour force - statistics - Statistics Explained](#)”, skatīts 2025. gada februārī.

⁷ Lauksaimniecības un lauku attīstības ĢD, “[EU Farm Economics Overview](#)”, skatīts 2025. gada februārī.

⁸ Eiropas Komisija (2025), *ES Konkurētspējas kompass* (COM(2025) 30 final).

ilgtspēju, stimulēt darbvietu radīšanu un pievērsties sasāpējušiem jautājumiem, kas skar zvejnieku kopienas.

Šis paziņojums balstās uz vairākiem stratēģiski svarīgiem materiāliem, kuru vidū jāmin Stratēģiskā dialoga par ES lauksaimniecības nākotni galīgais ziņojums⁹, kā arī ziņojumi, kuru autori ir M. Dragi¹⁰, E. Leta¹¹ un S. Nīniste¹². Vēl tajā izmantoti ES valstu un valdību vadītāju secinājumi¹³, Padomes prezidentvalsts Beļģijas secinājumi par lauksaimniecības nākotni (2024), kā arī Padomes 2024. gada secinājumi par KLP nākotni. Darbā lieti noderējuši arī Eiropas Parlamenta, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas un Reģionu komitejas atzinumi un rezolūcijas.

Rīcībpolitiskie risinājumi koncentrējas **četrās galvenajās prioritārajās jomās**. Paziņojumā ieskicēti **darba virzieni**, kas noteic, kā iecerētās rīcībpolitiskās iniciatīvas izstrādājamās iekļaujošā un sadarbīgā veidā. Īstenošanas darbs šajās prioritārajās jomās lielā mērā balstās uz svarīgiem papildelementiem, proti, lauksaimniekus un visu agropārtikas vērtības ķēdi ietekmējošā tiesiskā regulējuma **vienkāršošanu un inovāciju**, kas piedāvā ilgtspējīgas pārkārtošanās risinājumus.

Jauna darba metode: uzticēšanās un dialoga veidošana

Pieredze liecina, ka daži ar pārtiku un lauksaimniecību saistītie temati var būt ļoti polarizējoši un sabiedrības vienprātība ir vieglāk panākama ar iekļaujošu pieeju. Tāpēc šā redzējuma centrā ir jauna darba metode – uzticēšanās un dialoga veidošana visā agropārtikas sistēmā gan ES, gan pasaulē.

Pirmie soļi šajā virzienā jau sperti, organizējot stratēģisko dialogu un vienbalsīgi pieņemot tā ieteikumu kopumu. Taču šis dialogs praksē jāpadziļina: tam visā Eiropā jāraisa pastāvīga auglīgāka mijiedarbība ar lauksaimniekiem, pārtikas ķēdes operatoriem un pilsonisko sabiedrību vietējā un reģionālā līmenī, turklāt jāuzklausā viņu bažas un ieceres. Tajā pašā laikā, lai līdzdalība nākotnes rīcībpolitiku izstrādē kļūtu jēgpilnāka un rezultatīvāka, būs kritiski jāizvērtē tagadējie mehānismi, kas rosina ES līmeņa dialogu un sadarbību ar ieinteresētajām personām, **piemēram, pašreizējās pilsoniskā dialoga grupas**. Veidot iekļaujošas rīcībpolitikas Komisijai palīdzēs jaunā **Eiropas Lauksaimniecības un pārtikas padome**¹⁴, kas sniegs stratēģiskas konsultācijas un popularizēs jaunu dialoga kultūru dažādu agropārtikas ķēdes dalībnieku vidū. Bez tam **ES KLP tīkls** turpinās mudināt visus relevantos dalībniekus apmainīties ar viedokļiem, bet **ikgadējie jaunatnes politikas dialogi** dos jauniešiem un lauksaimniekiem iespēju jēgpilni iesaistīties politiskās diskusijās.

Visbeidzot, Komisija arī turpmāk uzturēs **pastāvīgu dialogu ar visām pārējām ES iestādēm un struktūrām**, proti, ar Eiropas Parlamentu un ES Padomi, Reģionu komiteju un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju, kā arī ar svarīgām starptautiskām

⁹ [Strategic Dialogue on the future of EU Agriculture. A shared prospect for farming and food in Europe](#). 2024.

¹⁰ Draghi, M., [The future of European competitiveness](#), 2024. gada septembris.

¹¹ Letta, E., *Much more than a market. Speed, Security, Solidarity. Empowering the Single Market to deliver a sustainable future and prosperity for all EU Citizens*, 2023.

¹² Niinistö, S., *Safer together – Strengthening Europe's Civilian and Military Preparedness and Readiness*, 2024.

¹³ Eiropadomes 2024.–2029. gada stratēģiskā programma, 2022. gada Versaļas deklarācija, 2023. gada Granādas deklarācija un 2024. gada Budapeštas deklarācija.

¹⁴ [Augsta līmeņa padomdevēja grupa](#) ar 30 dalīborganizācijām, kas pārstāv ieinteresētās personas no trim kategorijām (lauksaimnieku kopiena, citi pārtikas piegādes ķēdes dalībnieki un pilsoniskā sabiedrība) un aptver tādas jomas kā vide un klimats, dzīvnieku labturība un patērētāju jautājumi.

organizācijām un partneriem. Lai šā redzējuma īstenošanas uzraudzība būtu efektīva, Komisija regulāri ziņos visām ES iestādēm par dažādo iniciatīvu sekmīgas īstenošanas virzību.

2. REDZĒJUMS UN MĒRĶI 2040. GADA GRIEZUMĀ: PIEVILCĪGA, KONKURĒTSPĒJĪGA, ILGTSPĒJĪGA UN TAISNĪGA AGROPĀRTIKAS SISTĒMA, KAS KALPO PAŠREIZĒJĀM UN NĀKAMAJĀM PAAUDZĒM

2040. gadā Savienībai ir jābūt pasaules daļai, kurā lauksaimniecība un pārtikas ražošana plaukst visā tās daudzveidībā. Tai jābūt vietai, kur saimniekošana laukos nākamajām paaudzēm šķiet pievilcīga un agropārtikas sektors ir konkurētspējīgs, noturīgs, nākotnes vajadzībām atbilstošs un taisnīgs.

Šā stratēģiskā sektora nākotne ir atkarīga no Savienības un tās dalībvalstu spējas radīt pareizos apstākļus, kuros tālāk aprakstītajām iecerēm kļūt par realitāti.

- **Agropārtikas sektors ir pievilcīgs un prognozējams, tajā gūtie ienākumi ļauj lauksaimniekiem attīstīties**, un tas piesaista nākamās paaudzes¹⁵, kas turpinās ražot patērētāju vēlmēm atbilstošu pārtiku par pieņemamu cenu; ir sagādāti labvēlīgi apstākļi, kādos agropārtikas sektors savu uzņēmējdarbības potenciālu var kāpināt, piesaistot dažādus ienākumu avotus un prasmes, kas ļauj apgūt inovācijas, tehnoloģiju un zaļās pārkārtošanās sniegtās iespējas; vides, ūdens, augsnes vai gaisa kvalitātei labvēlīgi ekosistēmu pakalpojumi tiek pienācīgi atalgoti, kā tas jau ir, piemēram, augošajā bioloģiskās ražošanas sektorā; pārtikas ķēde darbojas taisnīgi un gādā par to, lai pārkārtošanās slogs un izmaksas visā ķēdē būtu sadalītas vienlīdzīgi.
- **Agropārtikas sektors spēj konkurēt un pastāvēt aizvien augošas globālās konkurences un satricinājumu priekšā**. Šīs ieceres piepildīšanās atkarīga no ES spējas dažādot tirdzniecības attiecības, lai sektoram radītu jaunas eksporta iespējas un samazinātu kritisko atkarību; tāpat vajadzīgs satvars un globāla rīcība, kas ļauj lauksaimniekiem visā pasaulē konkurēt vienlīdzīgos apstākļos, mazina pašmāju birokrātijas slogu un palielina sektora noturību, lai tas spētu ne tikai izturēt satricinājumus un atgūties no tiem, bet arī pielāgoties un pārveidoties. ES arī turpmāk dos savu artavu pasaules nodrošināšanā ar pārtiku un veidos globālas partnerības.
- **Agropārtikas sektors atbilst nākotnes vajadzībām un darbojas planētas iespēju robežās**, tātad lauksaimniecība un pārtikas ražošana kopīgi palīdz sasniegt ES klimata mērķus, kā arī saglabā veselīgu augsni, tīru ūdeni un gaisu un aizsargā un atjauno Eiropas biodaudzveidību. Visas pārtikas ķēdē ieinteresētās personas kopīgi strādā pie šo rezultātu sasniegšanas un dalīti uzņemas pārkārtošanās radītos riskus. Visi agropārtikas sistēmas segmenti ir krietni labāk gatavi stāties pretī klimata pārmaiņu, biodaudzveidības zuduma un piesārņojuma sekām, dabas resursus izmanto ilgtspējīgi un efektīvi un darbojas saskaņā ar pieeju “Viena veselība”.

¹⁵ Krzysztofowicz, M., Rudkin, J., Winthagen, V. and Bock, A., *Farmers of the future*, EUR 30464 EN, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2020, ISBN 978-92-76-26331-9, doi:10.2760/5237, JRC122308.

- **Agropārtikas sektors izceļ pārtikas vērtību, sekmē taisnīgus darba un dzīves apstākļus un lauku un piekrastes apvidu**, arī tālāko reģionu, dinamiskumu un savienotību; lauku apvidi ļauj saviem iedzīvotājiem īstenot tiesības palikt; saikne starp pārtiku, teritoriju, sezonalitāti, kultūru un tradīcijām tiek lolota kā eiropeskā dzīvesveida neatņemama daļa; ES saglabā pasaules līderpozīcijas pārtikas inovācijas un pārtikas nekaitīguma jomā, un pārtika ir iedzīvotājiem pieejama par pieņemamu cenu; psihoemocionālā veselība nav tabu, bet gan daļa no lauksaimniekiem un laukstrādniekiem izveidotās sociālā atbalsta sistēmas; dzīves un darba apstākļi piesaista profesijai vairāk sieviešu un jauniešu, un darba ņēmēju tiesības ir aizsargātas gan lauku saimniecībās, gan visā pārtikas vērtības ķēdē.

Visbeidzot, šā redzējuma īstenošanai būtiski ir tas, lai Eiropas agropārtikas sistēma būtu **pētniecības, zināšanu, prasmju un inovācijas** pārveidojošā spēka ieguldītāja un izmantotāja.

3. KOPĪGI IZSTRĀDĀTI RĪCĪBPOLITISKIE RISINĀJUMI PLAUKSTOŠĀ AGROPĀRTIKAS SEKTORA LABĀ

Šo redzējumu var īstenot tikai ar tālredzīgu un saskanīgu rīcībpolitisko reakciju, kuras centrā ir jautājums: kā veidot ekonomiski, sociāli un vidiski ilgtspējīgu un tātad pievilcīgu, konkurētspējīgu, nākotnes vajadzībām atbilstošu un taisnīgu agropārtikas sistēmu, kas kalpo pašreizējām un nākamajām paaudzēm?

3.1. Pievilcīgs sektors, kas garantē pietiekami augstu dzīves līmeni un paver jaunas ienākumu gūšanas iespējas

Pirms vairāk nekā 60 gadiem ES apņēmas panākt pietiekami augstu dzīves līmeni lauku iedzīvotājiem – tas teikts Līguma par Eiropas Savienības darbību 39. pantā. Šī apņemšanās savu aktualitāti nav zaudējusi. Neraugoties uz visiem pūliņiem, kopējie ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto aizvien ir krietni zemāki nekā vidējā alga tautsaimniecībā kopumā (2023. gadā 60 % no vidējās algas)¹⁶.

Lauksaimnieki negrib būt atkarīgi no publiskā atbalsta, bet tas bieži vien nepieciešams nodarbošanās nepastāvīgā rakstura un tirgus nelīdzsvarotības dēļ. Nosakot dažādus pasākumus, ar kuriem iecerēts panākt pietiekami augstu dzīves līmeni, **lietā jāliek visi ienākumu avoti**: tirgus ieņēmumi, publiskais atbalsts, kā arī dažādoti un jauni papildu ienākumu avoti.

Taisnīga un vienlīdzīga pārtikas ķēde

Pirmkārt, lauksaimniekiem jāgūst **labāki ieņēmumi no tirgus**, jo tas dotu iespēju veikt investīcijas, kas vajadzīgas, lai pielāgotos nākotnes prasībām un lauku saimniecības padarītu noturīgākas. Tālab jānovērš pārtikas ķēdē valdošā nelīdzsvarotība, kuras rezultātā netaisnīgs ieņēmumu, risku un izmaksu sadalījums bieži vien nesamērīgi ietekmē tieši pirmražotājus. **Prakse, kas lauksaimniekus sistemātiski spiež produkciju pārdot par cenu, kura zemāka par pašizmaksu, netiks pieļauta.**

2024. gada 9. decembrī pieņemtie Komisijas priekšlikumi¹⁷ ir ļāvuši spert pirmos soļus, lai atjaunotu pozīciju līdzsvaru un veicinātu pret negodīgu tirdzniecības praksi vērsto

¹⁶ Eiropas Komisija, Agropārtikas datu portāls. “Jobs and Growth in Rural Areas. Farmers' income compared to wage in the rest of the economy”, skatīts 2025. gada februārī.

¹⁷ Tirgus kopīgās organizācijas (TKO) regulā nesen ierosināti grozījumi ar mērķi stiprināt ražotāju pozīciju, kad viņi risina sarunas un slēdz līgumus par lauksaimniecības produktu piegādi, sekmēt lauksaimnieku sadarbību un

noteikumu pienācīgu izpildi. Priekšlikumi stiprinās ražotāju pozīciju sarunās par līgumiem un to noslēgšanā, kā arī labāk sargās lauksaimniekus pret negodīgu tirdzniecības praksi.

Bez tam vairākās dalībvalstīs spēkā stājušies valsts noteikumi, kuru mērķis ir apturēt produkcijas pārdošanu lētāk par pašizmaksu, tomēr tas varētu novest pie atšķirīgām pieejām vienotajā tirgū. Vadoties pēc stratēģiskā dialoga ieteikumiem, pašreizējo noteikumu izvērtēšanā turpinās izmeklēt negodīgu tirdzniecības praksi, kā arī izskatīs valstu noteikumus. Balstoties uz izvērtēšanas rezultātiem, Komisija ierosinās vēl citas iniciatīvas, it īpaši NTP direktīvas pārskatīšanu, **kurās uzdevums būs iedzīvināt principu, kas noteic, ka lauksaimniekiem nevajadzētu būt spiestiem savus produktus sistemātiski pārdot lētāk par ražošanas izmaksām**, kā arī TKO regulas izskatīšanu, kas saistīta ar priekšlikumiem par KLP pēc 2027. gada.

Tajā pašā laikā – saskaņā ar stratēģiskā dialoga ierosinājumiem – lauksaimnieku pozīcija vērtības ķēdē jāstiprina, mudinot viņus pievienoties kooperatīviem un/vai apvienībām, jo tas samazinātu izmaksas, kāpinātu efektivitāti un palielinātu tirgus maksātās cenas. Šajā ziņā KLP lauksaimniekus atbalsta jau tagad.

Turklāt svarīgs uzticēšanās un taisnīguma veicinātājs ir pārtikas ķēdes izmaksu un peļņas veidošanās un sadales **pārredzamība**. Komisija pārredzamību visā pārtikas ķēdē uzlabos, šim nolūkam izmantojot arī jauno **ES Agropārtikas ķēdes novērošanas centru (AFCO)**, kas izstrādās un publicēs ar pārtikas ķēdē prasīto cenu veidošanu saistītus indikatorus, kuri lieti noderēs par tālākās rīcības orientieri. Ar minētajiem instrumentiem būtu jāatbalsta arī pārtikas un dzērienu sektora MVU ilgtermiņa konkurētspēja, jo tos nesenā inflācija skārusi īpaši skarbi.

Taisnīgāks un mērķtiecīgāks vērsts publiskais atbalsts

Lai lauksaimniecība varētu būt tāda, kas visā ES piesaista nākamo paaudžu lauksaimniekus, **KLP** sniegtais publiskais atbalsts **lauksaimniekiem joprojām ir būtisks atspaidis**. Lauksaimniecisko ienākumu atbalstīšanā un stabilizēšanā lauku saimniecības līmenī izšķirīga nozīme aizvien vēl ir KLP tiešajiem maksājumiem – 2020. gadā tie veidoja vidēji 23 % no lauku saimniecību ienākumiem¹⁸.

Nākotnes KLP, kas būs daļa no nākamās DFS priekšlikumiem, būs vienkāršāka un labāk mērķorientēta un atbalstīs **vērienīgu un uz nākotni vērstu ES lauksaimniecības rīcībpolitiku**. Tajā būs pareizāk līdzsvaroti regulējošie un stimulējošie rīcībpolitikas pasākumi, kas ietekmē lauksaimniekus.

Turklāt Komisija atzīst, ka KLP publisko tēlu nelabvēlīgi iespaidojis priekšstats, ka maksājumu sadale ne visur norit taisnīgi.

Tāpēc nākamībā KLP atbalsts principā būs vairāk vērsts uz lauksaimniekiem, kuri **aktīvi** iesaistījušies pārtikas ražošanā, uz lauku saimniecību ekonomisko dzīvotspēju un uz vides saglabāšanu. Izstrādājot pieeju, būtu jāapsver arī iespēja par prioritāti noteikt tādu lauksaimniecības produktu ražošanu, kas ir būtiski ES stratēģiskajai autonomijai un izturētspējai.

uzlabot cenu pārnesi. Labāk aizsargāt lauksaimniekus pret negodīgu tirdzniecības praksi būtu jāpalīdz arī ierosinātajiem jaunajiem **Negodīgas tirdzniecības prakses (NTP) direktīvas** noteikumiem par pārrobežu izpildi.

¹⁸ Eiropas Komisija (2023), *Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei. Kopsavilkums par KLP stratēģiskajiem plāniem 2023.–2027. gadam: kopīgie centieni un kopējie mērķi*.

Mazas un vidējas lauku saimniecības, sargājot dabu un sagādājot iztikas līdzekļus, veido lauku apvidu sociālo struktūru. Tām būtu vajadzīgi nosacījumi, kas ļauj saimniekot bez pārmērīga administratīvā sloga. Ņemot vērā to darbības mērogu, Komisija apsvērs iespēju padarīt pievilcīgākus un plašāk izmantot **vienkāršota ienākumu atbalsta instrumentus**, kurus papildinās racionalizēta nosacījumu un kontroļu sistēma.

Vēl atbalstam būtu faktiski jāsasniedz **lauksaimnieki, kuriem tas vajadzīgs visvairāk**, īpaši lauksaimnieki apgabalos ar dabas radītiem ierobežojumiem, gados jaunie lauksaimnieki un nozares jaunpieņacēji, kā arī jauktās saimniecības.

Ņemot vērā dalībvalstu atšķirīgo strukturālo un nozarisko realitāti, tiks apsvērta iespēja plašāk izmantot tādus pasākumus kā **pakāpeniska samazināšana un maksimāla noteikšana**. Visiem lauksaimniekiem arī turpmāk jāgūst labums no tādiem instrumentiem kā maksājumi par ekosistēmu pakalpojumiem (šo instrumentu plānots racionalizēt un vienkāršot), kā arī investīciju atbalsts un krīzes un riska pārvaldības instrumenti.

Pašreizējo KLP stratēģisko plānu īstenošanas pieredze rāda, ka **KLP īstenošanu jāturpina racionalizēt**. Pašreizējā sarežģītība sauktin sauc pēc stratēģiskākas pieejas.

Laikposmam pēc 2027. gada domātā KLP balstīsies uz politiskajiem pamatmērķiem un mērķorientētām prasībām, taču uzliks dalībvalstīm lielāku atbildību un pārskatatbildību par to, kā tās šos mērķus sasniedz.

Lauksaimniekiem dotā elastība izpaudīsies kā brīvība piekopt viņu saimniecībām un apstākļiem labāk pielāgotas saimniekošanas prakses. Pašreizējā nosacījumu sistēma tiks vienkāršota. Lauksaimnieki atzinīgi vērtē ekoshēmu ieviešanu, jo tās viņus atalgo par tādu ekosistēmu pakalpojumu sniegšanu, kuri pārsniedz obligātās prasības. Nākotnes KLP Komisija pārorientēs **no nosacījumiem uz stimuliem**.

Iespējas izmantot inovāciju, kas nes augļus

Lauksaimnieki savā būtībā ir novatori un uzņēmēji. **Gados jauni lauksaimnieki vēlas būt inovācijas virzītāji**. Klimatneitrāla un dabai labvēlīga tautsaimniecība paver lauksaimniekiem un arī zvejniekiem jaunas iespējas gūt papildu ienākumus no jauniem avotiem.

Konkrēti piemēri ir augošais **bioloģiskās ražošanas sektors un agroekoloģiskas lauksaimniecības prakses**, kas ekonomiskās iespējas kombinē ar vidiskiem rezultātiem un sociālo atbildību, tāpēc īpaši pievilcīgas izrādījušās jaunāku lauksaimnieku acīs.

Citiem inovācija piedāvā jaunas un aizraujošas iespējas. Piemēram, **bioekonomika un apritīgums** sagādā milzu potenciālu lauksaimniecībai, mēģniecībai un visai pārtikas sistēmai, kā arī iespēju mazināt kritisko atkarību. Jaunā **Bioekonomikas stratēģija**, ar kuru paredzēts nākt klajā pirms 2025. gada beigām, Eiropas Savienību pozicionēs kā pasaules līderi strauji augošajā bioekonomikas tirgū. Jāpaātrina biobāzētu un apritīgu risinājumu komercializācija, jāizvērs revolucionāras biotehnoloģijas, jāatver jaunās tirgus iespējas un jāpārvar investīciju nepietiekamība. Lauksaimnieku kopienai tas īpaši nāks par labu līdz ar iespēju dažādot vērtību plūsmas, valorizēt lauku saimniecību ražošanas atlikumus, stiprināt pirmražotāju lomu vērtības ķēdē un radīt jaunas darbvietas lauku apvidos. Lai kopīgi apzinātu ilgtspējīgus veidus, kādos lauksaimniekiem ne tikai Eiropā, bet arī visā pasaulē mobilizēt bioekonomikas potenciālu, Komisija sadarbosies ar starptautiskajiem partneriem, it īpaši Pārtikas un lauksaimniecības organizāciju (*FAO*).

Inovatīvi finansēšanas instrumenti, pie kuriem pieder arī privātais un apvienots publiskais un privātais finansējums dabai, var papildus publiskajam atbalstam atalgot

lauksaimniekus, kuri piekopo dabai labvēlīgu praksi vai uz to pāriet, un savest viņus kopā ar uzņēmumiem un investoriem, kas par šādām praksēm izrāda komerciālu interesi.

Par papildu ienākumu avotu jau tagad ir kļuvusi **oglekļa saimniekošana**. Ar Regulu par oglekļa piesaistījumiem un oglekļa saimniekošanu¹⁹ izveidots pirmais brīvprātīgais ES mēroga satvars, kas ļauj visā Eiropā sertificēt oglekļa piesaistījumus, oglekļa saimniekošanu un oglekļa uzkrāšanu produktos, un patlaban tiek izstrādātas sertifikācijas metodikas, kas vajadzīgas, lai uzticami monitorētu, paziņotu un verificētu oglekļa piesaistījumus, augsnes emisiju samazinājumu un biodaudzveidībai sagādātos ieguvumus. Šīs metodikas, kad iespējams, balstīsies uz pastāvošām shēmām, kas jau pierādījušas, ka dod lauksaimniekiem papildu ienākumus. Tiklīdz metodikas būs pilnībā izstrādātas, būs jāsāk meklēt iedarbīgus veidus, kā šo brīvprātīgo kredītu piedāvājumu un pieprasījumu saskaņot, lai to radītās lauksaimnieku papildu ienākumu iespējas optimizētu.

Komisija to vēl papildinās, pilnveidojot iespējas ieviest **dabas kredītus** – dabai labvēlīgu darbību vienības, kas atspoguļo dabai labvēlīgus kvalitatīvus iznākumus, kuri izteikti kvantitatīvi un sertificēti. Vairākas komersantu izstrādātas shēmas un ES un starptautiskā līmenī notiekoši izmēģinājuma projekti apliecina lielo potenciālu, kas piemīt šādiem projektiem, uz kuriem varēs balstīties tālākais darbs.

Arī **atjaunīgās enerģijas ražošana** paver nozīmīgas iespējas uzlabot enerģētisko drošību, samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas un lauksaimniekiem un mežsaimniekiem gūt papildu ienākumus un pievērsties inovācijai. Lauksaimniekiem būtu ne tikai jāvairo **sava enerģētiskā neatkarība, piemēram, uzstādot saules enerģijas paneļus, vējturbīnas un biogāzes ražošanas iekārtas**, bet arī jāspēj **savus energoproduktus nogādāt tirgū**, piemēram, ar energokopienas palīdzību.

Piemēri

Digitalizācijai (arī mākslīgajam intelektam), pētniecībai un inovatīvām agrotehnoloģijām ir potenciāls kardināli pārveidot saimniekošanu laukos un samazināt lauku saimniecību izmaksas, tādējādi uzlabojot ienākumus.

- E-komercijas platformas, digitālās tirgvedības rīki un tiešsaistes tirdzniecības vietas var palīdzēt lauksaimniekiem un citiem agropārtikas sistēmas dalībniekiem sasniegt plašāku klientu loku un dažādot ieņēmumu plūsmas.
- Precīzā lauksaimniecība un datos balstīti risinājumi, kas optimizē ielaidi, var palielināt rentabilitāti.
- Pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” pētniecības un inovācijas misijas “Augsnes kurss Eiropai” 100 dzīvās laboratorijas ir vēl nepieredzēts resurss, kas var palīdzēt lauksaimniekiem uzlabot augsni apstākļos, kad mēslošanas līdzekļi maksā dārgi, ūdens trūkst un novērojamas tādas ekstrēmas dabas parādības kā plūdi.

Vērienīgas investīciju programmas veidošana

¹⁹ Regula (ES) 2024/3012.

Noturīgai un ilgtspējīgai agropārtikas sistēmai ir vajadzīgas vērā ņemamas investīcijas un tātad **drosmīga rīcība ar mērķi finansēt pāreju uz ilgtspēju un mazināt šādas pārejas riskus**. Lauku saimniecības saskaras ar jūtamam finansējuma nepietiekamību, kas aplēsta 62 miljardu EUR apmērā (2022) un tātad ir daudz lielāka nekā 2017. gadā²⁰. Taču saņemot aizdevumu no bankas, finanšu iestādēm vai privāta investora ir grūti, sevišķi gados jauniem lauksaimniekiem. Tas saistīts ar to, ka lauku saimniecības ir salīdzinoši nelielas, atdeve no investīcijām – maza vai viduvēja, rentabilitāte un riski var radikāli mainīties, laikapstākļu un klimata ietekme neļauj prognozēt ražošanas izlaidi, kas turklāt pakļauta (pasaules) pirmpreču tirgu svārstīgumam.

KLP turpinās finansēt lauksaimniecības konkurētspēju, ilgtspēju un noturību veicinošas investīcijas. Tās nereti ir salīdzinoši maza mēroga investīcijas lauku saimniecības līmenī, kā arī investīcijas sektora modernizācijai vajadzīgajā publiskajā un privātajā infrastruktūrā. Jau esošie instrumenti cits citu varēs pastiprināt tikai tad, ja nākotnē tos izmantos pārdomātāk.

Komisija ciešā sadarbībā ar institucionālajiem investoriem, piemēram, **Eiropas Investīciju bankas grupu** (EIBG), kā arī banku sektoru strādās pie tā, lai publiskā finansējuma un investīciju izlietojums būtu efektīvs, tiktu piesaistīts privātais kapitāls un mazināts tā ieguldīšanas risks.

Šajā sakarā Komisija pētīs iespējas izveidot pirmražotājiem domātas riska apdrošināšanas shēmas un arī publiskā un privātā sektora partnerības, ar kurām varētu **piesaistīt investīcijas lauksaimniecības un pārtikas jomā strādājošajos MVU** un tādā veidā paātrināt agropārtikas ķēdes pārveidi.

Uzņēmējdarbības veicināšana: jauna paaudžu nomainas stratēģija

Atbildība par Eiropas pārtikas suverenitāti 2040. gada perspektīvā gulstas uz šodienas jauno lauksaimnieku un nozares jaunpieņacēju pleciem.

Viens no priekšnosacījumiem lauksaimniecības pievilcības palielināšanai ir **likvidēt galvenos paaudžu maiņas šķēršļus**, kas apgrūtina piekļuvi zemei, investīcijām, prasmēm u. c. Gadījumos, kad darbību uzsāk gados jauni lauksaimnieki, kuri vēlas palikt laukos un strādāt pašu saimniecībā, aktuāls kļūst jautājums par tiesībām palikt.

Atbildību par to nevar uzņemt KLP viena pati. Lai paaudžu maiņa patiešām norisinātos, vajadzīga visu sabiedrību aptveroša pieeja un rīcībpolitikas pasākumi dažādās jomās un atbildības sfērās, no kurām daudzas ir valstu un reģionu kompetencē.

Komisija ciešā sadarbībā ar dalībvalstīm, Eiropas Parlamentu un galvenajām ieinteresētajām personām vadīs darbu pie **Paaudžu maiņas stratēģijas**, ar kuru nāks klajā 2025. gadā. Šī stratēģija **sniegs ieteikumus** par rīcībpolitisko reakciju un pasākumiem, kas īstenojami gan ES, gan valstu/reģionu līmenī.

Auglīgas **zemes** ierobežota pieejamība apstākļos, kad nemitīgi aug konkurence par tās izmantošanu un jūtamam klimata pārmaiņu sekas, lauksaimnieku kopienu, it īpaši nozares jaunpieņacējus, nostāda sarežģītā situācijā. Zemes politika aptver daudzus aspektus, kas galvenokārt ir valstu kompetencē. Balstoties uz labajiem piemēriem, ko rāda vairākās dalībvalstīs īstenojamās zemes mobilitātes shēmas, būtu jāizstrādā zemes mobilitātes un nodošanas nosacījumi, kā arī zemes aizņemšanas mitigācijas principi. Vienlīdz svarīga ir teritoriālās plānošanas un zemes pirkšanas darījumu pārredzamība. Dalībvalstīm ir potenciāls savā valsts instrumentu kopumā iestrādāt spēcīgas sviras, kas varētu veicināt paaudžu maiņu, arī ar **pensiju shēmu un nodokļu stimulu** starpniecību.

²⁰ Eiropas Komisija un EIB, *Financing gap in the EU agricultural and agri-food sectors*, FI Compass, 2023.

Pēc Eiropas Parlamenta pieprasījuma un saskaņā ar stratēģiskā dialoga ieteikumu Eiropas Komisija strādās pie **ES lauksaimniecības zemes observatorijas**²¹ izveides. Iecerēts uzlabot pārredzamību un sadarbību tādās jomās kā darījumi ar zemi un zemes izmantošanas tiesību nodošana, cenu tendences un tirgus darbības izpausmes, zemes izmantojuma maiņa, kā arī lauksaimnieciskas un dabiskas zemes zudums. Observatorija palīdzēs dalībvalstīm pieņemt informācijā balstītus lēmumus par lauksaimniecības zemes tirgu regulēšanu. Labāka tirgus norišu pārredzamība un sadarbība visā ES ļaus vieglāk īstenot lauksaimniecības rīcībpolitikas leģitīmās intereses saskanīgi ar vienotā tirgus brīvībām.

3.2. Konkurētspējīgs sektors, kas spējīgs stāties pretī globālām problēmām

Savstarpēji savienotā pasaulē, kurā ES vienlaikus ir pasaulē lielākā agropārtikas eksportētāja un viena no lielākajām tās importētājām, veids, kādā ražojam, patērējam un tirgojam lauksaimniecības produktus, būtiski ietekmē mūsu attiecības ar trešām valstīm²².

Kari un konflikti ir galvenie pārtikas trūkuma cēloņi. Pārtikas trūkums savukārt var radīt nestabilitāti, un mainīgajā pasaules kārtībā pārtika tiek izmantota par ieroci. Mūsu tirdzniecības partneri ķeras pie vienpusējām darbībām, kas tēmētas uz svarīgām nozarēm, eksportam joprojām tiek likti šķēršļi, un globālās piegādes ķēdes ir pakļautas izkropļojumu riskam. ES centieni uzturēt augstus globālos standartus, kas iestājas par tādiem virsmērķiem kā vides aizsardzība, cilvēka veselība, dzīvnieku veselība un labturība, augu veselība un pārtikas nekaitīgums, bieži tiek uzskatīti par tirdzniecības traucēkli. Tajā pašā laikā ES lauksaimniekus arvien vairāk satrauc negodīga konkurence un savstarpīguma trūkums pasaules tirgū.

Šīs grūtības tomēr nekavēs Savienību vēl vairāk stiprināt saiknes ar daudziem ieinteresētiem partneriem, arī izmantojot investīciju stratēģiju *Global Gateway*. **Pasaules nodrošinātība ar pārtiku un pārtikas suverenitāte Eiropā arī turpmāk būs neatņemama ES vispārējās drošības, konkurētspējas un ilgtspējas programmas daļa.** Sakarā ar katastrofālu bada apmēru, akūtu pārtikas trūkumu un straujo pārtikas cenu kāpumu visā pasaulē ES turpinās atbalstīt trešo valstu pārtikas suverenitātes, izturētspējas un ilgtspējas centienus un, izmantojot humāno palīdzību un ievērojot starptautiskās humanitārās tiesības, rūpēsies par to, lai itin visiem cilvēkiem, arī vismazāk aizsargātajiem, būtu piekļuve drošai, kvalitatīvai un uzturvielām bagātai pārtikai.

Piegādes ķēžu dažādošana un transformatīvās noturības veicināšana

²¹ PP 08 25 01 – *ES Lauksaimniecības zemes, tās kontroles un piekļuves tai novērošanas centrs*; Eiropas Parlamenta 2024. gada 27. novembra normatīvā rezolūcija par kopīgo dokumentu par Eiropas Savienības 2025. finanšu gada vispārējā budžeta projektu, P10TA(2024)0050.

²² ES agropārtikas produktu eksporta vērtība 2023. gadā sasniedza 230 miljardus EUR (9 % no kopējā eksporta), bet importa vērtība 160 miljardus EUR (6 % no kopējā importa), radot tirdzniecības bilances pārpalikumu 70 miljardu EUR apmērā. Avots: Lauksaimniecības un lauku attīstības ĢD, [Monitoring EU agri-food trade. Developments in 2023](#), 2024. gada marts.

Pasaulē, kurā valda ģeopolitiska un ģeoeconomiska spriedze, M. Dragi vārdiem runājot, **“atkarība kļūst par ievainojamību”**²³. Mūsdienās ES pārtikas suverenitāte lielā mērā ir atkarīga no importētiem ielaidresursiem, piemēram, mēslošanas līdzekļiem, barības un enerģijas, kuru izcelsmes reģioni parasti ir ģeogrāfiski tuvi viens otram. **Tāpēc ir būtiski mazināt šo stratēģisko atkarību un piegādes ķēžu risku**, vienlaikus atbalstot pāreju uz tīru un aizvien resursefektīvāku mazoglekļa ekonomiku²⁴.

Runājot par jomām, kurās atkarība no importa ir vislielākā, jānorāda, ka Savienības **apgāde ar proteīnu** ir ļoti atkarīga no kvalitatīvu proteīnu importa no nedaudzām izcelsmes valstīm, un tas vairo pārtikas sistēmas neaizsargātību pret pasaules tirgus svārstībām un ilgtspējas riskiem²⁵. Jāņem vērā gan proteīnu ražošana, gan patēriņš ES. Tāpēc Komisija **izstrādās visaptverošu plānu**, kā šīs problēmas risināt, lai, integrējot rīcībpolitiku, pētniecību un vietējos centienus un vienlaikus dažādojot importu, izveidotu tādu ES proteīnapgādes sistēmu, kas ir pašpietiekamāka un ilgtspējīgāka.

Vēl viens svarīgs problēmjaudājums ir **atkarība no importētām izejvielām un mēslošanas līdzekļiem**, bez kuriem pārtikas ražošana un nodrošinātība ar pārtiku nav iedomājama. Imports laika gaitā sakoncentrējies vien nedaudzu izcelsmes valstu rokās. Teiktais īpaši attiecas uz karbamīdu: 88 % no ES importētā daudzuma piegādā četras valstis²⁶. Šīs atkarības mazināšana ir izdevīga i) **Eiropas tīrās rūpniecības konkurētspējai**, kas būs ieguvēja no mēslošanas līdzekļu iekšzemes produkcijas pastāvēšanas, ii) **lauksaimniekiem**, kas varēs rēķināties ar uzticamām piegādēm un stabilām cenām, un iii) **videi un klimatam**, kam par labu nāks atbalsts mazoglekļa mēslošanas līdzekļu un reciklētu barības vielu, piemēram, *RENURE* un attiecīgi apstrādāta digestāta, ieviešanai un efektīvai izmantošanai.

Raugoties nākotnē, jāpiezīmē, ka ES tālākā paplašināšanās nesīs ieguvumus ES izturētspējai, ja prātā paturēsim mērķi saglabāt un nostiprināt ražošanas un eksporta jaudu gan pašreizējās, gan nākotnes dalībvalstīs un tādējādi stiprināt ES stratēģisko autonomiju un vietu pasaules agropārtikas tirdzniecībā. Tomēr ir arī problēmjaudājumi, kas rūpīgi jāapsver, īpaši ietekme uz ES lauksaimniekiem. Lai paplašināšanās sagādātās iespējas nestu augļus, svarīgi būs sagatavoties un aktīvi pievērsties ES lauksaimnieku grūtībām, arī tāpēc, ka tas varētu atvieglot kandidātvalstu pakāpenisku integrēšanos vienotajā tirgū jau tad, kamēr tās vēl tikai virzās uz pilnvērtīgu dalību ES.

Ceļš uz taisnīgāku globālo konkurenci

Savienības pieeja **taisnīgāku globālās konkurences apstākļu veidošanā** sastāvēs no divējādas saskanīgas rīcības.

(a) Globālā un divpusējā sadarbība

²³ Draghi, M., *The future of European competitiveness. Part A: A competitiveness strategy for Europe*, 2024. gada septembris, 15. lpp.

²⁴ Spānijas Nacionālais prognozēšanas un stratēģijas birojs, *Resilient EU 2030. A future-oriented approach to reinforce the EU's Open Strategic Autonomy and Global Leadership*, 2023.

²⁵ Lauksaimniecības un lauku attīstības ĢD, *Protein supply and demand*, 2024. gada septembris.

²⁶ 38 % importētā karbamīda nāk no Ēģiptes, 33 % – no Krievijas un Baltkrievijas un 19 % – no Alžīrijas. Avots: Eiropas Komisija, Lauksaimniecības un lauku attīstības ĢD, https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/overviews/market-observatories/fertilisers_en, skatīts 2025. gada februārī.

Pašreizējā ģeopolitiskajā kontekstā ir skaidrs, ka panākt **pasaules mēroga vienprātību** par lauksaimniecības un pārtikas standartiem **būs arvien grūtāk**.

Tomēr ES turpinās Eiropas komandas garā sadarboties ar saviem partneriem un svarīgām starptautiskajām organizācijām, lai mudinātu stingrāk īstenot starptautiski saskaņotas saistības un izvērst centienus veidot globālas ilgtspējīgas pārtikas sistēmas, kas ir saskanīgas ar Programmu 2030. gadam un ilgtspējīgas attīstības mērķiem. Par prioritāti tiks izvirzīts uzdevums paaugstināt pasaules standartus, ko starptautiskās standartizācijas struktūras noteic jomās, kuras ir godīgas konkurences nodrošināšanai kritiski svarīgas, īpaši, kad runa ir par augu aizsardzības līdzekļiem un dzīvnieku labturību. **2025. gadā Komisija dalībvalstis iepazīstinās ar savstarpīguma padziļināšanas plāniem, ko tās varēs pilnveidot tālāk.** Otrkārt, Savienība sadarbībā ar *FAO* un saviem starptautiskajiem partneriem strādās pie kopīgas pieejas, kura dos iespēju salīdzināt un taisnīgi novērtēt pārtikas ražošanas ilgtspējas aspektus visā pasaulē, tātad papildinās ES darbu pie ilgtspējas salīdzinošās novērtēšanas.

ES enerģiskāk pievērsīsies stratēģiskai **ES produktu eksporta** veicināšanai un aizstāvēšanai un pārliecināsies, ka trešās valstis gūst labumu no tirdzniecību atvieglojošiem pasākumiem (piemēram, iepriekšējas iekļaušanas sarakstā) ar nosacījumu, ka tās attiecībā uz ES piemēro līdzīgus pasākumus. Plānots stiprināt **agropārtikas ekonomisko diplomātiju** un specializētas augsta līmeņa misijas.

Par **divpusējām attiecībām runājot**, jāpiezīmē, ka pašreizējie divpusējie lauksaimniecības politikas dialogi tiks pastiprināti un veidoti **jauni agropārtikas politikas partnerības dialogi** ar svarīgiem divpusējiem, kā arī reģionāla un kontinentāla mēroga partneriem. Šajā kontekstā svarīgas iespējas piedāvā stratēģiskas un visaptverošas partnerības ar mūsu dienviņu kaimiņreģionu un gaidāmais jaunais Vidusjūras reģiona pakts. ES pilnā apmērā izmantos arī divpusējās brīvās tirdzniecības sarunas un nolīgumus. Eiropas lauksaimnieku intereses tiks negurstoši aizsargātas. Minēto nolīgumu sakarā ES pastiprinās tirdzniecībai un ilgtspējīgai attīstībai veltīto nodaļu un noteikumu, kā arī ilgtspējīgām pārtikas sistēmām veltīto nodaļu īstenošanu un izpildes panākšanu, paredzot konkrētām valstīm labāk pielāgotas un praksē realizējamas prioritātes un rīcību un attiecīgā gadījumā pievērsoties konkrētām darbības jomām. Partnerības dialogos īpaša vērība tiks veltīta ES regulatīvās politikas iespējamajai ietekmei uz vietējām agropārtikas sistēmām un gādāts par saskaņotību starp ES iekšpolitiku un ārpolitiku, kas saistīta ar lauksaimniecību, vidi, klimatu un veselību.

(b) Agropārtikas sektora konkurētspēju veicinošs Savienības satvars

Vienlaikus Savienība raudzīsies, lai stingrie ES standarti iekšzemē nenovestu pie ekonomisku, vidisku un sociālu iemeslu izraisītas pārvirzes un lai Eiropas agropārtikas sektors atbilstoši savstarpīguma trūkuma dēļ nenonāktu neizdevīgos konkurences apstākļos. Šajā nolūkā, kā teikts paziņojumā par konkurētspējas kompasu, **ES savās rīcībpolitikās saskaņoti integrēs MVU un konkurētspējas pārbaudi**, kurā konsekvēti novērtēs Savienības noteikumu ietekmi uz ES lauksaimniekiem un agropārtikas sektora MVU, uz tirdzniecību un uz pārvirzes riskiem, un rūpīgi izvērtēs patlaban sarunās apspriesto brīvās tirdzniecības nolīgumu ietekmi uz ES lauksaimniekiem un globālo ilgtspēju.

Lai nodrošinātu, ka tiek ņemtas vērā ES bažas par dzīvnieku labturību un vides aizsardzību, un, atsaucoties uz sabiedrības pieprasījumu, uzturētu ES morālās vērtības, Komisija saskaņā ar starptautiskajiem noteikumiem centīsies **ciešāk salāgot**

importētajiem produktiem piemērojamos ražošanas standartus, īpaši tādās jomās kā pesticīdi un dzīvnieku labturība.

Šajā sakarā Komisija vadīsies pēc principa, **ka visbīstamākie pesticīdi, kas veselības un vides apsvērumu dēļ ES ir aizliegti, nedrīkst ES sasniegt aplinkus, proti, importētu produktu veidā.** Lai panāktu progresu šajā jautājumā, Komisija 2025. gadā sāks ietekmes novērtējumu, kurā tiks analizēta ietekme uz ES konkurētspēju un starptautiskais iespaids, un attiecīgā gadījumā ierosinās grozījumus piemērojamajā tiesiskajā regulējumā. Tāpat Komisija izskatīs jautājumu par ES aizliegto bīstamo ķīmikāliju, to vidū pesticīdu, eksportu²⁷.

Vēl viens neapstrīdams Savienības importa politikas elements ir **pārtikas un barības nekaitīgums, dzīvnieku un augu veselība.** ES produktu standarti ir augstākie visā pasaulē un garantē, ka visi importētie agropārtikas produkti ir droši lietojami. Komisija turpinās raudzīties, lai attiecīgie pārtikas nekaitīguma tiesību akti tiktu pienācīgi īstenoti un izpildīti. **Tiks izveidota īpaša uzdevumgrupa,** kas piesaistīs speciālās zināšanas un spēkus no Komisijas un dalībvalstīm un līdz ar to daudz spraigāku darīs Savienības darbu, kura mērķis ir vēl vairāk **pastiprināt importa kontroli, arī drastiski pastiprinot kontroles uz vietas.**

Dzīvnieku labturības jomā Komisija raudzīsies, lai nākamajos tiesību aktu priekšlikumos ES ražotiem un no trešām valstīm importētiem produktiem tiktu piemēroti vienādi standarti, tādā veidā pievēršoties ar izpildes panākšanu saistītiem jautājumiem un atbildot uz ES iedzīvotāju bažām. PTO prasībām atbilstošā veidā un uz ietekmes novērtējuma pamata to varēs darīt mērķorientētajā **dzīvnieku labturības tiesību aktu** izskatīšanā.

Ja tirdzniecības partneri konkurēs negodīgi un ķersies pie vienpusējas rīcības, kas nelikumīgi vērsta pret visas ES vai atsevišķu dalībvalstu agropārtikas sektoru ar mērķi panākt šķelšanos Savienībā, ES izmantos visus tās rīcībā esošos aizsarglīdzekļus. 2025. gadā Savienība izstrādās ES agropārtikas sektoram domātu vērienīgu **Vienotības drošības tīklu.** Gadījumos, kad trešās valstis uz ES vai tās dalībvalstīm izdarīs ekonomisku spiedienu, Savienība agropārtikas sektoru aizsargās ar visiem pieejamajiem līdzekļiem, attiecīgā gadījumā izmantojot arī PTO vai autonomus ES instrumentus, piemēram, pretpiespiešanas instrumentu.

Lai varētu izsniegt **eksporta kredītus,** kas mazina Savienības agropārtikas sektora eksporta risku, Komisija sadarbosies ar arī EIB.

Šajā kontekstā liela nozīme būs vienu miljardu EUR vērtai rezervei, kas nākamajā DFS izziņota ES un *Mercosur* nolīguma sakarā.

Turklāt Komisija strādās pie tā, lai stiprinātu tādu jutīgu sektoru kā lopkopība konkurētspēju un noturību, nāks klajā ar tiesību aktu **paketi par vienkāršošanu,** kas sekmēs Eiropas lauksaimnieku konkurētspēju, vienlaikus saglabājot viņu devumu sociālo mērķu sasniegšanā, ierosinās **ar nozarisko specifiku un vienotā tirgus noteikumiem saskanīgā veidā paplašināt izcelsmes valsts norādīšanu marķējumā** un aktivizēs **noietā veicināšanas rīcībpolitiku.**

²⁷ Eiropas Komisija (2020), *Ilgtermiņa sekmējoša ķīmikāliju stratēģija. Ceļā uz vidi, kas brīva no toksikantiem* (COM(2020) 667 final)..

Labā sagatavotība un riskdrošs agropārtikas sektors

S. Nīniste savā ziņojumā²⁸ saka: “**Mums jābūt labāk sagatavotiem, lai šajā jaunajā realitātē ne vien izdzīvotu, bet arī uzplauktu.**” Jauno realitāti raksturo lieli satricinājumi, sākot ar pandēmiju, Krievijas agresijas karu un tirgus iztraucējumiem un beidzot ar dzīvnieku un augu slimībām un nestabilo ģeopolitisko situāciju. Turklāt ekstremāli laikapstākļi, kas reiz bija salīdzinošs retums, veidojas aizvien biežāk un mainās nokrišņu režīms.

Daudzas no šīm krīzēm pirmie izjūt lauksaimnieki. Risku, apdraudējumu un neskaidrību skaitam pieaugot, kļūst vajadzīga vērienīga **Eiropas riska un krīzes pārvaldības pieeja**, kas ļautu **izskatīt un nostiprināt pašreizējo ES risku un krīžu pārvaldības rīkkopu un šo pārvaldību uzlabot.**

Pirmkārt, lauksaimniekus vairāk stimulēs savu neaizsargātību un pakļautību riskiem samazināt, izdarot pielāgojumus lauku saimniecības līmenī, kā arī mudinās riskus uzņemties kopīgi (piemēram, ražotāju organizāciju vai kooperatīvu satvarā). Klimatnoturīga ES lauksaimniecība ir jābūvē uz **vietējām, reģionālām un nacionālām vajadzībām atbilstošām rīcībpolitikām**, kuru atbalstītā lauksaimniecības prakse un intervences ir tādas, kas vietējo lauksaimniecisko ražošanu padara nākotnes klimatiskajiem apstākļiem piemērotu.

Pieredze rāda, ka pēdējos gados īstenotās iniciatīvas²⁹ ir vēl jāpapildina. Gaidāmais **Eiropas Klimatadaptācijas plāns** un gaidāmā **Ūdensresursu noturības stratēģija** būs svarīgi tādā ziņā, ka atbalstīs dalībvalstis sagatavošanās un plānošanas darbā un novērsīs riskus un ietekmi, kādu klimata pārmaiņas pilsētās un lauku apvidos var radīt enerģētikas, transporta un citas infrastruktūras, ūdens, pārtikas un zemes izmantošanas jomā.

Nākamībā KLP mērķtiecīgāk atbalstīs pasākumus un investīcijas, kas lauksaimniecības nozari padara noturīgāku pret mainīgajiem apstākļiem. Vērienīgākas pārveidojošās izmaiņas būs vajadzīgas vietās, kur pašreizējā ražošana ilgākā termiņā nav ilgtspējīga. Tās varētu būt jaunas vietējās stratēģijas, pētniecība un inovācija, arī jauni genomikas paņēmieni, kas ļauj izaudzēt klimatnoturīgākus kultūraugus.

Otrkārt, ir ar vērienu jārīkojas attiecībā uz riskgatacību, apdrošināšanu un risku mazināšanu. Šajā jomā izšķiroša nozīme būs sadarbībai ar **Eiropas Investīciju banku (EIB)**, komercbankām, apdrošināšanas un pārapdrošināšanas sabiedrībām un vērtības ķēdes dalībniekiem. Tam būtu jāuzlabo risku apvienošana, kā arī lauksaimnieciskās apdrošināšanas pieejamība un cenas pieņemamība lauksaimniekiem.

Treškārt, Komisijai un dalībvalstīm ir jānodrošina **riska un krīzes pārvaldības instrumentu rīcībpolitiskā saskaņotība**, kā arī lielāka elastība. Krīzes pārvaldības instrumentiem būtu lauksaimnieki jāmudina riskus pārvaldīt proaktīvi, bet dalībvalstis – strādāt pie tā, lai riska pārvaldības stratēģijas būtu efektīvas un pielāgotas.

Turklāt būtu rūpīgi jāizvērtē **lauksaimnieciskās rezerves darbība**, tā lai to pārorientētu uz lielām konkrēta veida krīzēm, piemēram, nopietniem tirgus iztraucējumiem un dzīvnieku vai augu veselības problēmām. Bez tam lauksaimniekiem paredzēta ārkārtas atbalsta sniegšana būtu labāk jāsasaista ar atbilstošiem riska pārvaldības un preventīvajiem pasākumiem.

²⁸ Nīnistē, S., *Safer together – Strengthening Europe's Civilian and Military Preparedness and Readiness*, 2024, 4. lpp.

²⁹ ES Klimatadaptācijas stratēģija, paziņojums par klimatisko risku pārvaldību, KLP.

S. Nīnistes ziņojuma turpinājumā Eiropas Savienībai attiecībā uz nodrošinātību ar pārtiku būtu jāuzlabo savs sagatavotības līmenis visā pārtikas ķēdes garumā. **Eiropas Pārtikas nodrošinājuma krīzgatavības un reaģēšanas mehānisma (EFSCM)** darbība būtu jāturpina izvērst un jāasaista ar vispārējo ES krīzes pārvarēšanas veidu, kāds pastāv saskaņā ar “visas valdības” pieeju. Atbilstīgi gaidāmajai **Savienības krīzgatavības stratēģijai** sagatavotība panākama ar sinerģijām un ciešāku koordināciju. Turklāt varētu izlūkot jaunus lauksaimniecības un pārtikas jomai specifiskus instrumentus attiecībā uz pārtikas rezervēm, kopīgu iepirkumu un lielāku pārredzamību krīzes laikos. Tāpat kā citās kritiski svarīgās jomās, piemēram, veselības nozarē, plašākas ES sagatavotības pieejas satvarā būtu valsts un reģionālā līmenī jāizstrādā holistiski sagatavotības un reaģēšanas plāni, kas aptver visus pārtikas ķēdi vispārīgi skarošos aspektus.

Lauksaimniecības tirgu noturību veicinošs atbalsts

Tirdzniecību kropļojoši ģeopolitiskie notikumi, globālā konkurence, ekstremālu klimatisko apstākļu ietekme un patēriņa modeļu izmaiņas – tas viss vieš nenoteiktību daudzos pirmpreču tirgos, vai tie būtu vīna, labības, dzīvnieku izcelsmes produktu vai olīveļļas tirgi. Komisija visus tirgus cieši uzrauga un ātri rīkojas, ja tirgus situācija pasliktinās.

Šāda rīcība bija vajadzīga saistībā ar īpašo situāciju vīna nozarē, un 2025. gadā Komisija to turpinās ar vīna jomā strādājošās augsta līmeņa grupas ieteikumu īstenošanu³⁰.

Īpaši mazaizsargāts pret dažādiem satricinājumiem un globālo konkurenci ir ES lopkopības sektors. Augstie ES standarti prasa, lai ES lopkopji rādītu piemēru pasaules mērogā, taču tur viņu pūliņiem ir maz sekotāju un konkurēt nākas nevienlīdzīgos apstākļos. Šādu standartu ievērošana turklāt rada izmaksas, ko tirgus ne vienmēr ļauj atpelnīt. **Lopkopība ir un paliek būtiska ES lauksaimniecības, konkurētspējas un kohēzijas daļa.** ES ekonomikai, lauku apvidu dzīvotspējai un vides un lauku ainavas saglabāšanai ļoti svarīgi ir, lai ES lopkopība būtu ilgtspējīga. Tas ir sektors, kurā inovācija var plaukt un dot taustāmu labumu.

ES lopkopības sektorā vajadzīgs ilgtermiņa redzējums, kurā ņemta vērā Eiropas mērogā pastāvošās lopkopības daudzveidība un ilgtspēja. Šīs daudzveidības aizsargāšana prasa izmantot nevis kādu universālu pieeju, bet gan mērķtiecīgus, teritoriālus risinājumus, kuri vairo sektora konkurētspēju un ilgtspēju. Spēcīgu impulsu varētu dot, radot apstākļus, kas ir labvēlīgi t. s. lopkopības izcilības ķēdes izveidošanai. Komisija ievadīs īpaši **lauksaimniecības dzīvniekiem veltītu darba virzienu,** kurā tiks izstrādāti rīcībpolitiskie ceļi, kādos: a) diagnosticēt sektora problemātiku, arī globālās konkurences aspektā; b) ierosināt pienācīgus sektorālā atbalsta instrumentus un, ja tas ir pamatoti, savstarpības pasākumus; c) meklēt veidus, kādos mazināt klimatisko un vidisko pēdu, arī veidus, kādos valorizēt saikni starp lopkopību un vidiski un klimatiski vērtīgu zālāju uzturēšanu ar ekstensīvākām lopkopības sistēmām, kuras palīdz saglabāt biodaudzveidību un ainavu; d) sekmēt investīcijas, tehnoloģiju attīstību un inovāciju; e) veicināt ilgtspējīgu ražošanas modeļu attīstību.

Mazāka birokrātija – konkurētspējīgāks agropārtikas sektors

³⁰ Augsta līmeņa grupa vīna politikas jautājumos. [Policy Recommendations for the Future of the EU Wine Sector](#). 2024. gada decembris.

Lauksaimniekiem vajadzētu būt uzņēmējiem un pakalpojumu sniedzējiem un nenest lieku birokrātisko vai regulatīvo slogu. Kā norādīts M. Dragi ziņojumā, prasību un ziņošanas pienākumu pārmērīgums bremzē ES ekonomikas konkurētspēju un inovāciju.

Komisija gādās par vienkāršošanu līdz šim vēl nepieredzētā mērogā³¹, un tas attiecas arī uz lauksaimniecību. Savienībai nav visās detaļās jāizstrādā lauku saimniecībās pieņemamā prakse. Daudzie pieprasījumi par atkāpšanos no šīm prasībām, bieži vien pamatoti ar valstu un reģionālajām īpatnībām, ir pierādījuši, ka universāla pieeja tik daudzveidīgā nozarē nav vispiemērotākais instruments.

Turklāt noteikumu un prasību īstenošanas slogs lauksaimnieku un dalībvalstu vidū ir jāsadala labāk un jāpapildina ar pastāvošo un jauno tiesību aktu spriedzes testu un reālās situācijas pārbaudi. Līdzīgā kārtā būtu jāvairās reglamentēt pārmērīgi un liela nozīme ir kumulatīvam ietekmes novērtējumam.

Labas vienkāršošanas perspektīvas piedāvā jaunās tehnoloģijas. Piemēram, Zemes novērošanas satelīti, sniedzot rīcībā izmantojamus reāllaika datus lauku saimniecības līmenī, palīdz samazināt uz vietas vajadzīgās kontroles un samazina ziņošanas pienākumus. Satelītu tehnoloģiju integrēšana uzlabo resursu izmantošanu, samazina ielaidresursu izmaksas un uzlabo ilgtspēju. Attiecīgi ES kosmosa aktīvu, t. i., *Copernicus* un *Galileo*, darbības turpināšana un attīstīšana palīdzēs tālāk veicināt vienkāršošanu un konkurētspēju. Birokrātiju mazināt varētu arī datu kopīgošanas tehnoloģijas, kas nodrošina racionālākas un automatizētākas ziņošanas iespējas.

2025. gada II ceturksnī Komisija ierosinās visaptverošu **pašreizējā lauksaimniecības tiesiskā regulējuma vienkāršošanas paketi**, kurā būs: i) lauku saimniecības līmenī vienkāršotas un racionalizētas prasības, kurās labāk ņemta vērā iespējamo situāciju un lauksaimniecības prakses dažādība (piemēram, bioloģiskā lauksaimniecība); ii) lielākā mērā izmantojot vienkāršotus maksājumus, racionalizēts atbalsts mazākām un vidējām lauku saimniecībām; iii) uzlabojot un vienkāršojot plānošanu un piekļuvi finanšu instrumentiem, kas pieejami pašreizējā DFS, veicināta konkurētspēja; iv) dalībvalstīm dota lielāka elastība savu stratēģisko plānu pārvaldīšanā.

Turklāt 2025. gadā Komisija strādās pie tā, lai sagatavotu **transversālu vienkāršošanas pasākumu paketi**, kas ļaus tiesību aktus jēgpilni vienkāršot rīcībpolitikās, kuras nav KLP, bet ietekmē lauksaimniekus, pārtikas un barības ražotājus un ar tiem saistītās pārvaldes iestādes. Galvenā uzmanība šajā paketē būs veltīta tam, kā palīdzēt lauksaimniekiem un pārtikas un barības ražotājiem būt konkurētspējīgākiem un viņu darbībai – noturīgākai, arī ņemot vērā ģeopolitiskos satricinājumus un globālo konkurenci.

3.3. Nākotnes vajadzībām piemērots, ar dabu cieši saistīts agropārtikas sektors

Pārtikas ražošana vairāk nekā jebkura cita ekonomikas joma ir atkarīga no dabas un ekosistēmām un ir ar tām nesaraujami saistīta. Lauksaimnieku spēju pārtiku ražot ilgstoši un noturēties nosaka tādi faktori kā ekosistēmu noturīgums, augšņu kopšana, kaitīgo organismu un slimību apkarošana, kultūraugu apputeksnēšana, ūdens kvalitāte un

³¹ Eiropas Komisija (2025), *ES Konkurētspējas kompass* (COM(2025) 30 final).

pieejamība, gaisa tīrība un klimatiskie apstākļi. ES mērķis ir līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti un cīnīties pret vides degradāciju, pārvēršot to par reģenerāciju. Agropārtikas sektors spēj vērā ņemami palīdzēt šā mērķa sasniegšanā un arī pats ir labuma guvējs.

Tajā pašā laikā ekoloģiskajā pārejā rūpīgi jāieestrādā ekonomiskajā un īstenošanas ziņā sarežģītie aspekti un jāgādā, lai sociālā pārkārtošanās notiktu taisnīgi. Jāņem vērā arī lauksaimniecības specifika: lauksaimniecībai vienmēr būs zināma ietekme uz dabas resursiem, un šīs ietekmes mīkstināšanas iespējas salīdzinājumā ar citām ekonomikas jomām ir ierobežotas. Turklāt situācija dažādos reģionos un teritorijās ir visai atšķirīga. Tāpēc ir pašsaprotams, ka būs vajadzīgi labi pielāgoti un mērķtiecīgi risinājumi, to vidū dabā balstīti risinājumi.

Kad dekarbonizācija iet roku rokā ar konkurētspēju

Lauksaimnieciskās darbības var piesaistīt atmosfēras oglekli un noglabāt to augsnēs un biomasā; vairumā gadījumu tas pārtikas ražošanu turklāt padara noturīgāku pret klimatiskiem kaitējumiem un tādā kārtā uzlabo nodrošinātību ar pārtiku. Tā kā emisiju samazinājums jāpanāk visos sektoros, arī agropārtikas sektorā klimatrīcība ir noteikti nepieciešama, lai sasniegtu virsmērķi – **līdz 2050. gadam panākt, ka ES ekonomika ir klimatneitrāla un noturīga.**

Komisija sagaida, ka lauksaimniecisko emisiju samazinājums būs saskanīgs ar ES 2030. gada klimata mērķrādītāju. Uz šā pamata Komisija, **ņemot vērā nozares specifiku un koncentrējoties uz tās konkurētspēju, nepieciešamību garantēt nodrošinātību ar pārtiku un stiprināt bioekonomiku, dialogā ar nozari un dalībvalstīm** apsvērs, kādos veidos lauksaimniecība varētu palīdzēt ES 2040. gada klimata mērķrādītāja sasniegšanā. Šī pieeja atspoguļosies to attiecīgo tiesību aktu izskatīšanā, kuri reglamentē SEG emisijas un oglekļa piesaisti lauksaimniecībā un zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektorā.

Veicinot oglekļa piesaisti zemes sektorā, augsnēs un mežos, **ar iedarbīgu rīcībpolitiku, kas atalgo labu praksi, un konkrētām vajadzībām pielāgotu pieeju** ir iespējams lauksaimnieciskās emisijas samazināt vēl vairāk un ātrāk. Attiecībā uz palikušajām emisijām, kuras rada lauksaimniecības dzīvnieki, par pielāgotu pasākumu rīkkopas tālākās izstrādes pamatu kalpos no lauksaimniecības dzīvniekiem veltītā darba virziena nākušie ieteikumi. Pasākumi būs vērsti uz to, lai atbalstītu šā sektora un reģionu emisiju samazināšanas centienus. Savu artavu dos arī tehnoloģiskais progress, piemēram, dzīvnieku ēdināšanas stratēģiju jomā. Šajā sakarā nākamībā KLP tiks vērtēts, kā vislabāk palīdzēt lauksaimniekiem vēl vairāk samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas, ko viņi radījuši ar lauksaimniecību un lopkopību saistītās darbībās.

Arī pārtikas un dzērienu rūpniecībai un mazumtirgotājiem ir liela loma 2040. gada klimata mērķrādītāja sasniegšanā un vides aizsardzībā. Būtu jāievieš skaidras rīcībpolitikas un stimuli, kas ļauj realizēt pārtikas sistēmā un vispārīgi bioekonomikā pastāvošo inovācijas potenciālu, kā arī nodrošināt ES iedzīvotājus ar veselīgu, samaksājamu un ilgtspējīgu pārtiku.

Ilgtspējas stimulēšana

Vidiskais ilgtspējīgums lauksaimniekiem aizvien biežāk kļūst par ražošanas priekšnoteikumu. Dabas un klimata aizsardzības pavērtās iespējas var Eiropas

lauksaimniecību **programmēt pozitīvi**. Strādāšana kopā, nevis pretstāvē ar dabu nākamajām paaudzēm nodos noturīgu lauksaimniecību un jau ir sākusi pamazām piesaistīt privātā sektora finansējumu, kurš papildus publiskajam atbalstam būtu rūpīgāk apskatāms kā vēl viens ienākumu avots. Ar oglekļa piesaistījumu un oglekļa saistīgas saimniekošanas (*CRCF*) sertifikācijas satvara palīdzību oglekļa piesaistījumu, oglekļa saistīgas saimniekošanas un oglekļa uzglabāšanas pieejas Eiropas Savienībā kļūs saskaņotākas. Šajā ziņā lielāku skaidrību viesīs sagatavošanā esošā *CRCF* metodika un verifikācijas noteikumi.

Tomēr pēdējos gados Eiropas lauku saimniecībās **ievērojami savairojušies ilgtspējas standarti, sertifikācijas shēmas un ziņošanas prasības**, ko noteikuši visai dažādi publiskā un privātā sektora dalībnieki, organizācijas un iestādes. Šīs atšķirīgās metodikas un ziņošanas prasības aptver daudzus un dažādus ar ilgtspēju saistītus aspektus un veido fragmentētu vidi, kam raksturīga standartu nekonsekvence, iniciatīvu nesalīdzināmība un maldinoši signāli par to, kādā virzienā būtu jādodas. Lauksaimniekiem tas rada lielas darījumu izmaksas un neskaidrību un līdzī nes arī tā saucamās zaļmaldināšanas risku.

Lai šo problēmu risinātu, papildus ES prasību vienkāršošanai un racionalizēšanai Komisija izstrādās un pakāpeniski ieviesīs arī **brīvprātīgu salīdzinošās novērtēšanas sistēmu, ko izmantos lauku saimniecību ilgtspējas novērtējumos**, tādējādi ļaujot vienkāršošanai un salīdzinošajai novērtēšanai vienai otru papildināt. Sadarbībā ar agropārtikas sektoru varētu izstrādāt un vēlāk visā sektorā piemērot vēl citas līdzīgas salīdzinošās novērtēšanas pieejas, piemēram, tādas, kas atbalsta patērētāju iespējas izvēlēties.

Salīdzinošās novērtēšanas piemērs: lauku saimniecību ilgtspējas kompass

Pirmkārt, ilgtspējas kompasam būtu **jādarbojas kā vienas pieturas aģentūrai**, kas lauksaimniekiem prasa ilgtspējas datus ievākt un reģistrēt tikai vienu reizi, tādējādi **racionalizējot ziņošanu un samazinot administratīvo slogu**. Otrkārt, tas lauksaimniekiem palīdzēs pakāpeniski ieviest ilgtspējīgāku praksi un piesaistīt jaunus finansējuma avotus. Tā kā datus kopīgot būs kļuvis vieglāk, lauksaimnieki varēs labāk izmērīt un **savstarpēji salīdzināt savu ilgtspējas sniegumu un uzskatāmi parādīt sniegtos ekosistēmu pakalpojumus**. Treškārt, mērīšanas un ziņošanas uzlabojumi var palīdzēt izstrādāt **samērīgas** publiskās rīcībpolitikas. Šī brīvprātīgā lauku saimniecību ilgtspējas novērtēšanas sistēma tiks izstrādāta, pamatojoties uz **augšupēju, līdzdalīgu un saņēmēju virzītu pieeju**.

Lauksaimniecība un daba

Lai lauksaimniecība un daba ietu roku rokā, ir **labāk jāīsteno un jāracionalizē spēkā esošie tiesību akti un labāk jāpanāk to izpilde**, kā arī jāizmanto pārmaiņas veicinoši stimuli un jauni tirgus instrumenti.

Lai varētu saimniekot dabai labvēlīgā veidā un sasniegt izvirzītos mērķus, lauksaimniekiem vajadzīga modernāka rīkkopa. Tajā samērīgās devās jāiekļauj labāk mērķēts publiskais atbalsts no KLP, investīcijas dabai labvēlīgos risinājumos, vairāk ekonomisko stimulu, personalizētas konsultācijas par pētniecības un inovācijas sasniegumiem un dinamiskāka regulatīvā vide.

Par piemēru var minēt ES vērienīgo ieceri samazināt kaitīgu pesticīdu lietošanu. Tas ir svarīgi gan lauksaimniecības ilgtermiņa noturības, gan dabas un veselības aizsardzības labā. Tomēr alternatīvu – bioloģisku vai inovatīvu zema riska augu aizsardzības

līdzekļu – ieviešana nenotiek tikpat ātri kā aktīvo jeb darbīgo vielu izņemšana no ES tirgus. Ja šī tendence turpināsies, tā var ietekmēt ES spēju nodrošināt pārtikas ražošanu. Tāpēc Komisija rūpīgi apsvērs jebkādu turpmāku pesticīdu aizliegšanu, kamēr vēl nav pieejamas alternatīvas. Izņēmums ir situācija, kad attiecīgais pesticīds apdraud cilvēka veselību vai vidi, kura nosaka lauksaimniecības dzīvotspēju.

Līdzīgā kārtā **2025. gada IV ceturksnī Komisija vienkāršošanas paketes satvarā nāks klajā ar priekšlikumu, kas paātrinās biopesticīdu piekļuvi** ES tirgum. Priekšlikumā būs definētas biokontrolējošas aktīvās vielas, dalībvalstīm dota iespēja piešķirt pagaidu atļaujas uz augu aizsardzības līdzekļiem, kuri šādas biokontrolējošas aktīvās vielas satur, bet kuru izvērtēšana vēl nav pabeigta, un izveidota paātrinātas apstiprināšanas un atļaušanas procedūra.

Turklāt ar riska novērtēšanas procedūras paātrinošiem papildu resursiem būs jāstiprina Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestāde (*EFSA*), lai tā arī turpmāk varētu uzņemties galveno lomu savlaicīgu, pārredzamu un neatkarīgu zinātnisku ieteikumu sniegšanā. Tas atvieglos inovatīvu augu aizsardzības līdzekļu piekļuvi ES tirgum un vienlaikus nodrošinās augstu patērētāju veselības un vides aizsardzības līmeni.

Veselīga augsne ir šodienas un rītdienas lauksaimniecības pamats. Tomēr jāteic, ka Eiropas augsnes noslogo tādi faktori kā klimata pārmaiņas, biodaudzveidības zudums, piesārņojums un – dažos gadījumos – ilgtnespējīga augsnes apsaimniekošana. Lai šo situāciju labotu, Komisija stimulēs un atbalstīs tādu lauksaimniecības praksi, kas augsnes veselību atjauno, saglabā vai uzlabo. Joprojām svarīgi ir turpināt atbalstīt bioloģisko lauksaimniecību, un varētu vairāk veicināt arī citas integrētas pieejas. Tāpēc un lai nodrošinātu, ka lauksaimnieki var izmantot labākās zināšanas, kas nāk par labu augsnei un lauksaimniecībai, būs ļoti svarīgi iedibināt neatkarīgus un **uzticamus konsultatīvos pakalpojumus**.

Lauksaimniecība ir ļoti **atkarīga no ūdens** un prasa stabilu un drošu ūdensapgādi, kas nodrošina kultūraugu, lauksaimniecības dzīvnieku un visu citu dzīvības formu veselīgumu un labbūtību. Tomēr ūdens gadījumā pastāv problemātika, kas cita starpā aptver arī lauksaimniecībai vajadzīgā ūdens ieguvī un piesārņojumu. Tā kā **ūdens trūkumu** vēl vairāk saasina klimata pārmaiņas, ES ūdeņi tiek noslogoti aizvien smagāk. Galvenais risks augkopībai, it īpaši Dienvidēiropā, ir klimata pārmaiņu izraisīti nelabvēlīgi laikapstākļi³². Komisija drīzumā nāks klajā ar **Ūdensresursu noturības stratēģiju**, kurā izklāstīs savu atbildi uz skaudro vajadzību pēc efektīvākas ūdens izmantošanas, ūdens piesārņojuma samazināšanas un ar ūdens resursu ieguves pārmērīgumu saistīto problēmu risināšanas.

Īpaša vērība jāveltī **barības vielu pārvaldības uzlabošanai saimniecību līmenī** un barības vielu apritīguma palielināšanai. Prioritāri būtu jārisina jautājums par barības vielu radītā piesārņojuma “karstajiem punktiem” un jāveicina integrētu teritoriālu pieeju izmantošana. Lopkopības radīto barības vielu pārvaldība un kontrole ir ļoti svarīga, lai ierobežotu negatīvo ārējo ietekmi, atbalstītu ekstensifikāciju reģionos, kuros lauksaimniecības dzīvnieku koncentrācija ir liela, un veicinātu apritīgumu, jo tas var palīdzēt samazināt sintētisko mēslošanas līdzekļu izmantošanu. Papildu pienesumu šajā lietā sniegs **Nitrātu direktīvas izvērtējums, kurš jāveic 2025. gada beigās**.

³² Eiropas Vides aģentūra, *Eiropas klimatisko risku novērtējums*, 2024.

3.4. Godā turēta pārtika un taisnīgi dzīves un darba apstākļi dinamiskos lauku apvidos

Ēdiens cilvēkus vieno pāri teritoriālajām un ģeogrāfiskajām robežām. Pārtikas produkti ir kā tilts starp lauksaimniekiem un patērētājiem, starp pilsētniekiem un lauciniekiem. Lauksaimnieki, zvejnieki un pārtikas ražotāji ir tie, kas lauku un piekrastes kopienas dara stipras un liek pamatus tālākai tautsaimnieciskajai darbībai. Dinamiski lauku apvidi dabiski veicina kvalitatīvas pārtikas ražošanu, kura savukārt balsta vietējo ekonomiku. Eiropas lauksaimniecības nākotni noteiks tas, cik labi stiprināsim pārtikas un teritorijas saikni un lauku apvidu dzīvīgumu.

Taisnīgi dzīves un darba apstākļi visos Eiropas lauku un piekrastes apvidos

Demogrāfiskas problēmas, it īpaši novecošanas un iedzīvotāju skaita samazināšanās tendence, līdz ar **paaudžu maiņas grūtībām** novedušas pie darbspējīgā vecuma iedzīvotāju skaita sarukuma vairumā lauku un lielā daļā piekrastes teritoriju visā Savienībā.

Ģeopolitiskās spriedzes dēļ ES austrumu pierobežas reģioni, kurus Krievijas agresijas karš pret Ukrainu skāris visvairāk, kļuvuši īpaši mazaizsargāti un bažas raisoši, un tiem ir vajadzīgs īpašs atbalsts. Sociālekonomiskā lejupslīde un iedzīvotāju skaita samazināšanās tajos papildus ietekmēs arī drošību, taču šie lielākoties lauku apvidi ES drošībai ir stratēģiski svarīgi.

Lauku apvidu dzīvīguma un jauna darbaspēka piesaistīšanas priekšnosacījumi pārtikas sektorā ir ne tikai piekļuve zemei un kapitālam, bet arī tas, cik pieejama ir labāka izglītība, kvalitatīvas darbvietas un karjeras iespējas, labāka mobilitāte, veselības aprūpes pamatpakalpojumi un kāda ir savienotība. Pārtikas un barības ražošana ES ir atkarīga arī no laukstrādniekiem, kuri nereti nāk no citām ES dalībvalstīm vai trešām valstīm un kuru nodarbinātības statuss pārāk bieži ir nestabils. Tas vairāk nekā jebkad agrāk ir proaktīvi jārisina un jāņem vērā publiskajās rīcībpolitikās. Šajā sakarā svarīga nozīme ir nacionālajiem tiesību aktiem un tradīcijām atbilstošam sociālajam dialogam un darba koplīguma slēgšanas sarunām.

Lauksaimnieka profesija spēj dot lielu gandarījumu, taču arī prasa daudz un bieži ir saistīta ar darba un privātās dzīves līdzsvara trūkumu, izolētību un vientulību, un tas viss nereti ietekmē **psihoemocionālo veselību**. Dažās dalībvalstīs pašnāvību rādītājs lauksaimnieku vidū ir par 20 % augstāks par vidējo³³. Lai labāk apzinātos psihoemocionālās veselības svarīgumu un nepieļautu nelaimes gadījumus darbā, var noderēt KLP satvarā sniegti un īpaši lauksaimnieku vajadzībām pielāgoti lauksaimniecisko konsultāciju pakalpojumi. Lauksaimnieku psihoemocionālās veselības aprūpē ar daudzām izpratni vairojošām darbībām aktīvi iesaistījusies, piemēram, Īrijas Lauksaimniecības un pārtikas attīstības iestāde (*Teagasc*)³⁴.

Lauku apvidiem nozīmīgas un Eiropas sociālo, ekonomisko un teritoriālo kohēziju veicinošas līdztekus KLP ir vairākas citas rīcībpolitikas, to vidū kohēzijas politika. Kohēzijas politikas pienesums ekonomikas dažādošanā un infrastruktūras un ar to saistīto pakalpojumu nodrošināšanā var tikt palielināts, lai lauku apvidi arī turpmāk būtu pievilcīga dzīvesvieta lauksaimniekiem, viņu ģimenēm un citiem lauku iedzīvotājiem, kā

³³ Eiropas Komisija (2023), *Paziņojums par visaptverošu pieeju garīgajai veselībai* (COM(2023)298 final).

³⁴ Teagasc & Mental Health Ireland, [Sowing Seeds of Support: Positive Mental Health Guidance for the Farming Community](#), 2024.

arī lai stimulētu tūrismu. Piemēram, agrotūrisms var lauksaimniekiem dot papildu ienākumus.

Lai nodrošinātu atbalsta efektivitāti un ietekmes taustāmību lauku apvidos, vairāk jāstiprina sinerģijas un papildināmība. Ciešāka finansēšanas instrumentu saskaņošana ar sektorālajām rīcībpolitikām spēj lauku apvidu attīstību veicināt ar integrētās plānošanas un īstenošanas centieni palīdzību.

2025. gadā Komisija nāks klajā ar **atjauninātu ES Lauku rīcības plānu**, kurš, ievērojot Eiropas jaunās rīcībpolitiskās prioritātes, kas izvirzītas laikposmam pēc 2027. gada, būs saliedēts ar projektiem, iniciatīvām un rīcību no veselās virknes citu ES rīcībpolitiku. **Lauku aspektu iestrādāšanas princips**, kurš ietver arī teritoriālās ietekmes novērtējumus, tiks īstenots vēl pamatīgāk, un tam ES līmenī tiks nodrošināti pietiekami resursi. Bez tam kā instruments, kurš pilsoniskās sabiedrības un lauku kopienu dialogā un iesaistē ir palīdzīgs gan īstenošanas, gan rīcībpolitisko diskusiju atbalstīšanas ziņā, tiks nostiprināts **Lauku pakts**³⁵, kas 2021. gadā aizsākts, lai nodrošinātu satvaru sadarbībai ar ieinteresētajām personām. Turklāt Komisija turpinās rīkoties, lai **vērstos pret mērķtiecīgu dezinformācijas izplatīšanu** lauku apvidos.

Līdzīgā veidā arī aprites ekonomika spēj vērā ņemami papildināt lauku apvidu ekonomiku, it īpaši ar bioekonomikas starpniecību. Savā ilgtermiņa redzējumā par lauku apvidiem³⁶ Komisija lēsa, ka bioekonomikas tālākā attīstība līdz 2035. gadam radīs 400 000 jaunu augsti kvalificētu darbvieta un līdz 2050. gadam – līdz 700 000 šādu darbvieta, galvenokārt lauku apvidos.

Līdzdalīgas vietējās attīstības instrumenti, tādi kā **LEADER un sabiedrības virzīta vietējā attīstība un citu veidu sadarbība, piemēram, viedie ciemati**, ir pierādījuši savu efektivitāti un tiks vēl vairāk stiprināti. Saskaņīgi ar Komisijas apņemšanos nodrošināt visiem eiropiešiem faktiskas tiesības palikt un lai mazinātu plaisu, kas lauku iedzīvotājiem vajadzīgo pakalpojumu pieejamību šķir no šo pakalpojumu cenas pieņemamības, tiks pilnveidota **funkcionālu lauku apvidu** koncepcija. Tā attiecas uz visiem lauku apvidiem, bet īpaši aktuāla ir attālos apvidos un vietās, kurās nevar uzreiz piekļūt pilsētu piedāvātajiem pakalpojumiem. Tādā gadījumā, būdamas pakalpojumu un infrastruktūras piekļūstamības nodrošinātājas, lielu nozīmi iegūst mazpilsētas un reģionālas nozīmes pilsētas.

Specifisku un mērķtiecīgu atbalstu prasa **tālāko reģionu** īpatnības. Komisija apstiprina **POSEI** shēmas lielo nozīmi tālāko reģionu lauksaimnieku atbalstīšanā. Shēmu patlaban izvērtē, un rezultāti tiks iestrādāti pārdomās par to, kā nodrošināt, ka **POSEI**, turpinot veicināt tālāko reģionu nodrošinātību ar pārtiku un šo reģionu pārtikas suverenitāti, konkurētspēju un noturību, spēj tajos garantēt ilgstošu lauksaimniecības pastāvēšanu.

Lai lauksaimniecībā iesaistītu vairāk sieviešu un nodrošinātu pieredzes apmaiņu, Komisija izveidos **Lauksaimnieču platformu**, kas ar tās dalībnieču veikto pasākumu palīdzību stiprinās sieviešu iesaisti un iespēju vienlīdzīgumu lauksaimniecībā. Platforma kalpos arī par apspriežu forumu, kurā apmainīties ar labu praksi.

Godā turēta pārtika: atjaunota dzīvinošā saikne starp lauksaimniecību, teritoriju un pārtiku un prasmīgi izmantots inovācijas potenciāls

³⁵ [Lauku pakta platformas mājaslapa](#) | [Lauku pakta kopienas platforma](#).

³⁶ Eiropas Komisija (2021), [Ilgtermiņa redzējums par ES lauku apvidiem: kāds ceļš ejams, lai līdz 2040. gadam lauku apvidi kļūtu spēcīgāki, savienoti, izturētspējīgi un pārtikuši](#) (COM(2021) 345 final).

Pēdējās desmitgadēs ir mainījies tas, ko patērētājs no pārtikas sagaida. Pārtika kļuvusi vairāk pārstrādāta, ēšanas paradumi kļūst citādi, un piegādes ķēdes tagad ir garākas un sazarotas. Tajā pašā laikā nopietnus rūpestus, īpaši mājsaimniecībās ar zemiem ienākumiem, sagādā pārtikas cenas un to pieņemamība. Lai gan kopumā saikne starp lauksaimniecību, pārtiku un teritoriju ir vājinājusies, mainās sabiedrības gaidas, un tas pārtikas sektorā paver jaunas iespējas. **Tāpēc ir ļoti svarīgi atgriezties pie “saknēm” un atjaunot saikni, kas reiz vienoja pārtiku, teritoriju, sezonālītāti, kultūru un vietējās tradīcijas.**

Šajā pārejā svarīga loma ir patērētājiem. Lauksaimnieki un zvejnieki ir spiesti uzlabot savu vidisko sniegumu, taču tirgi šajā jomā gūtos panākumus neatalgo un tālāku ilgtspējīgas prakses pieņemšanu nestimulē.

Lai izvēlētos pārdomāti, **patērētājiem jāvar piekļūt uzticamai informācijai.** Lai novērstu negodīgu komercpraksi, Komisija turpinās gādāt par ES patērētāju tiesību aizsardzības aktu izpildes panākšanu. Lai patērētāji saņemtu ilgtspējīgu izvēļu izdarīšanai vajadzīgo informāciju, vispirms ir jāatbrīvojas no maldinošām vidiskuma norādēm un neuzticamiem ilgtspēju apliecinājošiem marķējumiem.

Pārtika ir kritiski svarīgs temats jebkurā diskusijā par Eiropas lauksaimniecību un pārtikas ražošanu. Tomēr pieredze rāda, ka, līdzko šo tematu iekrāso sociālie un kultūras tradīciju aspekti, tas kļūst **sensitīvs**. Šajā dokumenta daļā atzīmēts, kurās jomās **Savienības rīcība var dot pievienoto vērtību**, vienlaikus neskarot valsts un reģionālo kompetenci veselības politikas jomā un neierobežojot izvēles brīvību.

Vietējām pašvaldībām bieži vien ir labas iespējas sabiedrības iesaisti pārtikas ziņā labvēlīgas vides veidošanā vadīt ar sabiedrības virzītām iniciatīvām, to vidū ar pārtikas padomēm, kas veicina dialogu par to, kā uzlabot veselīgas un kvalitatīvas pārtikas cenu pieņemamību un šādas pārtikas pieejamību. Komisija veicinās šādu valsts un reģionālā un vietējā līmeņa iniciatīvu īstenošanu un atvieglos turpmāku labas prakses apmaiņu starp dalībvalstīm. Viens no aspektiem, kādā Savienība var palīdzēt, ir šo dialogu un apmaiņu pacelt ES līmenī.

Tālab **Komisija ik gadu rīkos pārtikas dialogu** ar pārtikas sistēmas dalībniekiem, tādiem kā patērētāji, pirmražotāji, rūpnieciskie ražotāji, mazumtirgotāji, valsts iestādes un pilsoniskā sabiedrība. Šis dialogs varēs kalpot par forumu, kurā risināt tādas neatliekamus jautājumus kā, piemēram, pārtikas produkta sastāva pārformulēšana, datu vākšana par kādu produkta sastāvdaļu uzņemšanu ar uzturu vai pārtikas cenu pieņemamību. Lai šo dialogu papildinātu, Komisija ievadīs pētījumu par tā sauktās ultrapārstrādātās pārtikas patēriņa ietekmi.

Šajā kontekstā **pārtikas dialoga** mērķim vajadzētu būt arī veicināt ar pārtikas nabadzīgumu saistītās paraugprakses apmaiņu un novērot, kā šī problēma dalībvalstīs tiek risināta, izmantojot tādas ES un valsts instrumentus kā sociālā politika, skolu programmas un pārtikas taloni vismazāk aizsargātajām mājsaimniecībām.

Turklāt Komisija nāks klajā ar **publiskā iepirkuma** nozīmi stiprinoša tiesību akta priekšlikumu. Publiskajā iepirkumā būtu jāizmanto labākās vērtības pieeja, kas atalgo Eiropas lauksaimnieku, rūpniecisko pārtikas ražotāju un pakalpojumu sniedzēju centienus kvalitātes un ilgtspējas jomā, un būtu jānodrošina iesaistīšanās iespējas arī mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU). Tas var pareizā veidā stimulēt tādu vietējo sezonas produktu un pārtikas produktu patēriņu, kas ražoti pēc augstiem vidiskajiem un

sociālajiem standartiem. Tādi ir, piemēram, bioloģiskie produkti un pārtika, kas nāk no īsākām piegādes ķēdēm. Saistībā ar šo joprojām stratēģiski svarīga ir **īsu pārtikas piegādes ķēžu** veidošana, lai nodrošinātu taisnīgākas cenas lauksaimniekiem un zvejniekiem un uzlabotu patērētāju piekļuvi svaigiem sezonas produktiem.

Vēl Komisija ierosinās mērķtiecīgi izskatīt kādu sekmīgi darbojošos **ES skolu apgādes programmu**, kuru pēc pielāgošanas vietējām un reģionālajām vajadzībām un tradīcijām varēs izmantot, lai nostiprinātu tās izglītojošo dimensiju citviet. **Noietā veicināšanas politika** arī turpmāk būs stratēģisks ES politikas instruments, kas izmantojams, lai uzlabotu patērētāju informētību par ES lauksaimniecības un zvejniecības un akvakultūras produktiem un kvalitātes shēmām, arī par ES bioloģiskās lauksaimniecības marķējumu. Šajā sakarā Komisija turpinās strādāt, lai vairāk tiktu izmantotas **ģeogrāfiskās izcelsmes norādes (ĢIN)** – jaudīgs instruments, kuru Eiropas ražotāji var pielietot, lai valorizētu savu pārtikas un dzērienu produkciju, visās dalībvalstīs saglabātu mantoto pārtikas kultūru un paši savos lauku apvidos radītu izaugsmi un darbvietas.

Pārtikas rūpniecības ieguldījums ir būtisks, lai attīstītu uzņēmējdarbības modeļus, kuri stiprina ikvienu vērtības ķēdes posmu un neatstāj novārtā arī lauksaimnieku, zvejnieku, citu sektora darbinieku un patērētāju labbūtību. Šajā sakarā ir vajadzīga visaptveroša pieeja, kas iedrošina **investēt tā, lai pārtikas pārstrāde, izplatīšana un pārdošana būtu konkurētspējīga, inovatīva, noturīga un ilgtspējīga, un novērst pastāvošās nepilnības un problēmas**. Bez tam saistībā ar **ES Rīcības kodeksu par atbildīgu pārtikas uzņēmējdarbības un tirgvedības praksi** Komisija turpinās ļoti aktīvi atbalstīt šā kodeksa ieviešanu un tās rezultātus un, ja rīcības kodeksa ieviešanas sekmes nebūs pietiekamas izvirzīto mērķu sasniegšanai, izvērtēs, vai ir vajadzīga kāda turpmāka rīcība. Lai labāk atbalstītu pārtikas pārstrādes jomas MVU un izveidotu virtuālus inovācijas centrus, būtu jāmobilizē uzņēmējdarbības atbalsta organizācijas.

Šajā aspektā MVU tīklošanos var veicināt Eiropas Klasteru kopdarbības programma, kā arī sagatavošanā esošā agropārtikas pārkārtošanās ceļa platforma. Minētā programma turklāt atvieglos rīcības kodeksa un agropārtikas rūpnieciskās ražošanas pārkārtošanās ceļa vispārējo īstenošanu.

Tā kā daudzveidīgs un līdzsvarots uzturs spēj labvēlīgi ietekmēt cilvēku labbūtību un veselību, ir svarīgi kopā ar dalībvalstīm turpināt strādāt pie tā, lai dažu pārtikas reklāmas un tirgvedības paņēmieni ietekme tiktu uzraudzīta. Jo īpaši būtu jāizpēta ietekme uz vismazāk aizsargāto patērētāju grupu, piemēram, bērnu, veselību un labbūtību.

Ir parādījušās **inovatīvas tehnoloģijas**, arī pārtikas tehnoloģijas, biotehnoloģijas un bioražošanas jomā. Saglabāt Eiropas inovētspēju šādu jaunu tehnoloģiju sakarā ir nepārvērtējami svarīgi, lai sektors saglabātu konkurētspēju un lai ES arī turpmāk būtu pasaules mēroga līdere pārtikas inovācijas jomā. Tajā pašā laikā dažas pārtikas inovācijas dažādās Eiropas vietās reizumis tiek uztvertas kā tradīciju un kultūras apdraudējums. Tāpēc šajā jautājumā ir vajadzīgs **pastiprināts dialogs** un labākas zināšanas, kas nodrošinātu, ka minētās inovācijas tiek novērtētas iekļaujošā veidā, ņemot vērā arī pārtikas inovācijas sociālos, ētiskos, ekonomiskos, vidiskos un kulturālos aspektus.

Visbeidzot, patērētāju uzvedību ietekmē jaunas gaidas, kas attiecībā uz pārtiku sabiedrībā virmo it īpaši dzīvnieku labturības un produktu izcelsmes sakarā. Pareizi atbalstītas, šīs gaidas var lauksaimniekiem pavērt jaunas iespējas. Lai to risinātu, Komisija padziļināti apmainīsies viedokļiem ar lauksaimniekiem, pārtikas ķēdes dalībniekiem un pilsonisko sabiedrību un uz šā pamata **iesniegs priekšlikumus par spēkā esošo dzīvnieku labturības tiesību aktu pārskatīšanu**, arī par apņemšanos pakāpeniski atteikties no

sprosti. Pārskatīšanas pamatā ieguls jaunākie zinātniskie pierādījumi, un tajā tiks ņemta vērā sociālekonomiskā ietekme uz lauksaimniekiem un agropārtikas ķēdes dalībniekiem, kuriem sniegs atbalstu un norādīs pienācīgus, konkrētām sugām paredzētus pārejas periodus un ceļus. Lai šajā sakarā atbildētu uz sabiedrības gaidām, Komisija apsvērs ar **dzīvnieku labturību** saistīta marķējuma ieviešanu.

Tajā pašā laikā viena no galvenajām nākamo gadu prioritātēm būs **pārtikas zudumus un pārtikas izšķērdēšanu** mazinošu centienu turpināšana. Pārtikas zudumu un pārtikas izšķērdēšanas samazināšana un tās valorizēšana ne vien dos labumu ES iedzīvotājiem, lauksaimniekiem un visiem pārējiem pārtikas piegādes ķēdes dalībniekiem, bet arī, veicinot resursu efektīvāku izmantošanu un nodrošinātību ar pārtiku, palielinās ES pārtikas sistēmas ilgtspēju.

4. LABVĒLĪGA VIDE, KURĀ EIROPAS AGROPĀRTIKAS EKONOMIKAI UZPLAUKT ĻAUJ PĒTNIECĪBA, INOVĀCIJA, ZINĀŠANAS UN PRASMES

Digitalizācija kā turpinošais pārejas virzītājspēks

Digitālā pāreja norisinās vēl nepieredzētā ātrumā un var palīdzēt ātri uzlabot lauku saimniecību ekonomisko sniegumu, noturību un ilgtspēju. Progresīvas digitālās tehnoloģijas, piemēram, **mākslīgais intelekts**, apvienojumā ar lietu interneta (*IoT*) un citu avotu datiem spēj ievērojami uzlabot operācijas un sekmēt inovāciju un, ņemdamas vērā vidiskos, klimatiskos un cilvēciskos faktorus, radikāli mainīt veidu, kādā mēs ražojam pārtiku. Tomēr digitālo rīku pieņemšana lauksaimniecībā un citās pārtikas sistēmas daļās sokas lēni. Šķietami augstas izmaksas, digitālo prasmju un uzticēšanās trūkums, pielāgotu risinājumu neesība un savienojamības problēmas ir biežāk nosauktie iemesli, kuru dēļ digitalizācijas vilnis lauksaimniekus skāris mazāk.

Par prioritāti kļūs savienojamības nodrošināšana lauku apvidos – jo īpaši attālos apvidos –, vienlaikus izmantojot iespējas, ko sniedz alternatīvi savienojamības risinājumi un perifērdatošana. Ļoti svarīgi ir investēt labvēlīgas vides radīšanā, piemēram, **digitālo prasmju apgūšanā, kas turpinās visu mūžu, un konsultācijās, un iedrošināt testēšanu un pieņemšanu**, arī kolektīvi (piemēram, kooperatīvos). **Digitālās sistēmas** ir vēl vairāk jāintegrē un savstarpēji jāsavieno gan attiecībā uz lauksaimnieku un citu pārtikas sistēmas dalībnieku vāktajiem datiem, gan attiecībā uz dalībvalstu sistēmām. Komisija ievēros principu **“vācam vienreiz, izmantojam vairākkārt”** un tādā veidā lauksaimniekiem ziņošanas slogu samazinās, ņemot vērā pastāvošās un jau darbojošās ES līmeņa iniciatīvas, piemēram, kopējo Eiropas lauksaimniecības datu telpu.

Lai šos sarežģītos jautājumus risinātu, **Komisija nāks klajā ar ES lauksaimniecības digitālo stratēģiju**, kas lauksaimnieciskās pārtikas sektoram ļaus pāriet uz nākotni vērsta digitālās gatavības stāvoklī un vienlaikus aiztaupīt iespējami kļūmīgus soļus³⁷.

Zināšanas, pētniecība un inovācija kā pārmaiņu katalizatori

Jaunām zināšanām un inovācijai lauksaimnieki un citi pārtikas sistēmas dalībnieki jāsasniedz ātrāk un plašākā mērogā. Inovatīviem risinājumiem jābūt konkrēti piemērojamiem saimniecībā un uz vietas. Ar to mēs nebūsim nesākam no nulles.

³⁷ Barabanova, Y. and Krzysztofowicz, M., [Digital Transition: Long-term Implications for EU Farmers and Rural Communities](https://doi.org/10.2760/286916), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2023, doi:10.2760/286916, JRC134571.

Pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” misija “Augsne”, pētniecību un inovāciju savienojot ar testēšanu un eksperimentēšanu uz vietas, atbalsta lauksaimnieku pāriešanu uz ilgtspējīgu augsnes kopšanas praksi. Tas būtu jāturpina, lai līdz 2050. gadam panāktu, ka Eiropas Savienībā augsnes ir veselīgas.

Inovācija nestāv uz vietas, un tajā būtu jāiesaistās. Piemēram, lauksaimnieku piekļuvi izmantošanai gatavai inovācijai varētu atvieglot, regulatīvās iniciatīvas, jaunas tehnoloģijas vai uzņēmējdarbības modeļus **pirms to ieviešanas testējot “smilškastēs”** (šādi testēt varētu, piemēram, lauksaimniecībai domātos digitālos rīkus), kā arī izmantojot **inovācijas iepirkumu**.

Lai iegūtu lauksaimnieku vajadzībām pielāgotus rezultātus, būtu jāpalielina zināšanu un inovācijas **līdzradīšana** lauku saimniecībās izveidotās vietējās izmēģinājumu stacijās, piemēram, dzīvajās laboratorijās, kurās kopīgi strādā lauksaimnieki, zinātnieki, novatori un uzņēmumi.

Lai iedarbīgi virzītu investīcijas, salāgotu nākotnes prioritātes un attiecīgos zinātniskos sasniegumus un tvertu jaunas iespējas, būs ārkārtīgi svarīgi izstrādāt **uz lauksaimniecības, mežsaimniecības un lauku teritoriju konkurētspēju vērstu jaunu ES stratēģisko pieeju pētniecībai un inovācijai**.

Šajā darbā pētniecības un inovācijas jomā vajadzēs ciešāk nostiprināt pastāvošās un apsvērt jaunas savstarpējās partnerības publiskajā sektorā, kā arī publiskā un privātā sektora partnerības. Tas jādara, lai savestu kopā resursus, talantus un pētniecības infrastruktūru. Šajā aspektā nozīmīga ir sadarbības pastiprināšana ar Lauksaimniecības zinātniskās pētniecības pastāvīgo komiteju (*SCAR*). Pasaules mērogā rast inovatīvus risinājumus globālajām problēmām un pildīt ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam palīdzēs **starptautisko partnerību un sadarbības stiprināšana ar starptautiskajām organizācijām**, tādām kā Pārtikas un lauksaimniecības organizācija (*FAO*), Pasaules Dzīvnieku veselības organizācija (*WOAH*), Lauksaimniecības starptautiskās pētniecības padomdevēja grupa (*CGIAR*) un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (*ESAO*).

Lai paātrinātu pret klimata pārmaiņām noturīgu, resurstaupīgu, uzturvielām bagātu un augstāzīgu šķirņu selekcionešanu un tādējādi veicinātu nodrošinātību ar pārtiku un ES pārtikas suverenitāti, liela nozīme ir augu selekcijas inovācijām, arī tādām, kurās izmanto biotehnoloģiskus rīkus, piemēram, jaunus genomikas paņēmienus (*JGP*). Ar *JGP* var iegūt arī mikroorganismus, kuri lauksaimniecisko ražošanu labvēlīgi ietekmē, piemēram, samazinot vajadzību pēc sintētiskajiem mēslošanas līdzekļiem.

Lai varētu gūt labumu no šāda veida inovācijas, ir vajadzīgs, lai Eiropas Savienības tiesiskais regulējums to veicinātu. Tāds regulējums turklāt nodrošina vienlīdzīgus konkurences apstākļus ar aizvien lielāku skaitu trešo valstu, kuras savus tiesību aktus pašlaik pielāgo vai ir jau pielāgojušas. Tāpēc īpaši svarīgi ir tas, lai likumdošanas procedūra attiecībā uz Komisijas priekšlikumu par *JGP* tiktu pabeigta drīz un lai attiecīgos tiesību aktus īstenotu ātri. Komisija ir apņēmusies cieši sadarboties ar Padomi un Eiropas Parlamentu, lai tuvākajā laikā rastu uz nākotni vērstu kompromisu.

Stiprākas lauksaimniecisko zināšanu un inovācijas sistēmas un atbalsts konsultācijām

Jaunām zināšanām un inovācijai, kuras ir ES pētniecības un inovācijas programmu iznākums, jābūt plaši piekļūstamām un praktisku izmantotām. Dalībvalstīm jāpieņem ievērojamas pūles, lai **stiprinātu lauksaimniecisko zināšanu un inovācijas sistēmas** (*LZIS*) un resursus salāgotu ar sektora vajadzībām plašā nozīmē, jo īpaši tādēļ, lai labāk palīdzētu lauksaimniekiem pāriet uz ilgtspējīgu saimniekošanu. Šajā nolūkā KLP

turpinās stingri atbalstīt LZIS stratēģiju īstenošanu, kuras stūrakmens ir Eiropas inovācijas partnerība lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai (*EIP-AGRI*). Tā sekmēs arī tālāku rīcību, ar ko stiprina **neatkarīgu un kompetentu konsultantu** lomu un izstrādā **pievilcīgus mācību piedāvājumus**, kuri atbilst lauksaimnieku vajadzībām visā viņu profesionālās dzīves garumā un ir īpaši labi piemēroti jaunās lauksaimnieku paaudzes **citādākajam prasmju apguves pieprasījumam** un viņu karjeras izredzēm.

Lai piesaistītu jauno talantīgu lauku uzņēmēju paaudzi un uzbūvētu konkurētspējīgu, ilgtspējīgu un noturīgu lauksaimniecības un pārtikas sistēmu, liela nozīme būs **prasmju trūkuma un prasmju neatbilstības** novēršanai lauksaimniecības nozarē. Tas panākams ar prognozēšanu un mērķtiecīgi investējot kvalitatīvā apmācībā un konsultācijās. Sagatavošanā esošā **prasmju savienība** dos jaunu impulsu, kas virzīs uz stratēģiskāku pieeju iekļaujošai mūžizglītībai un prasmju attīstīšanai lauksaimniecībā, un pilnā mērā izmantos pieejamos instrumentus, lai lauksaimniecību padarītu par pievilcīgu un ienesīgu karjeras izvēli.

5. SECINĀJUMS

Šajā paziņojumā izklāstītas Komisijas pārdomas par Eiropas nākotni lauksaimnieciskajā un pārtikas aspektā. Eiropas agropārtikas sektors ir daudzējādā ziņā spēcīgs un izvirzījies vadošās pozīcijās attiecībā uz veselības, nekaitīguma, kvalitātes, ilgtspējības un inovācijas elementiem pārtikas ražošanā. Šīs priekšrocības mums ir jāizmanto. Bez tam pašreizējā ģeopolitiskajā kontekstā Savienībai ir **aktīvāk jāreaģē** uz lauksaimniekiem, zvejniekiem, citiem lauku politikas subjektiem un agropārtikas sektoram mestajiem izaicinājumiem un nākamībai jāgatavojas, ar savu politiku līdztekus dabas aizsardzībai un dekarbonizācijai **enerģiskāk virzoties stratēģiskās autonomijas un pārtikas suverenitātes virzienā**. Šāda politiskā atbilde sākas **kopīgā redzējumā, kurš pašreizējā mandāta laikā noteiks Komisijas darba virzību** visās lauksaimniecību un pārtiku ietekmējošajās rīcībpolitikās.

Lai šis redzējums piepildītos, ir jārīkojas ne tikai ES līmenī. Tas prasa, lai rītdienas lauksaimnieki, agropārtikas operatori, zinīgi patērētāji un lauku kopienas pārņemtu šodienas paaudzes iesākto darbu un turpinātu to kā uzņēmēji, lauku dvēseles glabātāji un pārmaiņu rosinātāji. Tas prasa izvērstāku dialogu, kāds visos pārvaldības līmeņos noturams ar ES iestādēm, valstu, reģionālajām un vietējām iestādēm un ar mūsu starptautiskajiem partneriem.

Ar šo paziņojumu šāds dialogs tālab tiek uzsākts, lai bagātinātu Komisijas pārdomas par tālāko virzību saistībā ar nosauktajām četrām prioritārajām jomām un instrumentiem, kuri tās iespējo. Daudzi dialoga temati ir sensitīvi, un sabiedrības domas par tiem nereti dalās. It īpaši tas sakāms par pārtiku, lauksaimniecības dzīvniekiem un KLP nākotni. Lai ciešā sadarbībā ar attiecīgajām ieinteresētajām personām un politikas veidotājiem šos svarīgos jautājumus izstrādātu un atrisinātu, tiek veidoti tiem veltīti darba virzieni. Pieredze rāda, ka tik daudzveidīgā darba laukā universālu risinājumu nav. Stratēģiskais dialogs ir aicinājis uz teritoriālu un pielāgotu pieeju.

Komisija aicina Eiropas Parlamentu, Padomi, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju, Reģionu komiteju, sociālos partnerus un visas ieinteresētās personas aktīvi piedalīties šajā paziņojumā izklāstīto iniciatīvu izstrādē un iedzīvināšanā.